

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství

VÝVOJ HOSPODÁŘSTVÍ V CHILE
V 60. A 70. LETECH 20. STOLETÍ
S DŮRAZEM NA TRŽNÍ REFORMY
PO ROCE 1973

bakalářská práce

Autor: Klára Strejčková

Vedoucí práce: Ing. Štěpán Pekárek

Rok: 2016

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Klára Strejčková
V Praze, dne 15. 12. 2016

Poděkování

Ráda bych touto formou poděkovala Ing. Štěpánu Pekárkovi za vedení práce a cenné rady, které mi tuto práci pomohly zkompletovat.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je analýza dopadu hospodářských reforem přijatých v Chile v 60. a 70. letech 20. století. Práce se zaměřuje zejména na analýzu vývoje exportu a inflace v kontextu vojenského převratu v roce 1973, který byl přímým důsledkem vlády komunistického prezidenta Salvadora Allendeho mezi lety 1970-1973, jenž se pokusil společnost ekonomicky a sociálně transformovat v socialistickou. V práci byla potvrzena hypotéza, že protřžní reformy přijaté po roce 1973 vedly k diverzifikaci chilského exportu a zároveň také k postupné stabilizaci inflace. Ta se v důsledku socialistického řízení Allendeho vlády vyšplhala na hodnotu přesahující 350 %. Práce přináší srovnání dvou velmi rozdílných ekonomických doktrín, které v 70. letech formovaly Chile. Porovnává socialistické řízení vlády, zaměřené na znárodňování soukromého sektoru, s vládou v duchu velmi liberálního, protřžního způsobu řízení ekonomiky, založeného na snižování velikosti veřejného sektoru, privatizaci a odstraňování bariér zahraničního obchodu.

Klíčová slova: Chile, Pinochet, Allende, znárodňování, privatizace

JEL klasifikace: B17, E31, B51

Abstract

This bachelor thesis puts the stress on the analysis of economic reforms approved in Chile in the 60's and 70's years of the 20th century. The focus of this work is profoundly dedicated to the analysis of two important macroeconomic indicators: developments of inflation and trade exports, bearing in mind the context of the coup in 1973 which is seen as a direct consequence of the communist rule of the Salvador Allende's Cabinet (1970-1973). The Allende's Cabinet strove to transform the Chilean economic society into a socialist one. The bachelor thesis has validated a hypothesis stating that the pro-market reforms approved after 1973 led to diversification of the Chilean export as well as a gradual and progressive stabilization of the country's inflation that had reached as 350 % during the socialist Allende's government. This work brings a comparison of two very different economic doctrines that formed Chile in the 70's of the last century. There is being compared a socialist government approach, having focused on nationalizing of the private sector, to the liberal government's approach aimed at decreasing the public sector, privatization as well as tearing down international trade barriers.

Key words: Chile, Pinochet, Allende, nationalization, privatization

JEL classification: B17, E31, B51

Obsah

Úvod.....	9
1. Teoretická část	11
1.1. Literární rešerše	11
1.2. Metodologie.....	13
1.3. Porovnání socialistické a tržní ekonomiky	13
1.4. Hrubý domácí produkt.....	14
1.4.1. Způsoby výpočtu hrubého domácího produktu	15
1.5. Mezinárodní obchod	16
1.5.1. Platební bilance	16
1.5.2. Obchodní bilance a její vliv na kurz měny	17
1.5.3. Marshall-Lernerova podmínka	18
1.5.4. J křivka.....	18
1.5.5. Devizové rezervy a jejich vliv na měnový kurz	20
1.6. Inlace	21
1.6.1. Index spotřebitelských cen.....	22
1.6.2. Deflátor HDP	23
1.6.3. Monetaristické řešení	24
1.6.4. Neokeynesiánské řešení	24
2. Praktická část	26
2.1 Historický kontext období let 1960-1988	26
2.1.1 Chile v období 60. let a vlády Unidad Popular do roku 1973	27
2.1.2 Období diktatury vojenské junty v období 1973-1988.....	28
2.2 Analýza exportu.....	30
2.2.1 Těžba mědi 1968-1978.....	30
2.2.2 Podíl mědi na celkovém exportu v období 1968-1978.....	32
2.2.3 Mezinárodní kontext celkového exportu v období 1969-1978.....	35
2.2.4 Množství exportu do vybraných zemí v období 1969-1973	37
2.2.5 Podíl exportu na HDP v období 1968-1978	38
2.3 Analýza inflace	40
2.3.1 Ekonomická situace v 60. letech	40
2.3.2 Vuskovicův plán a růst ekonomiky v roce 1971	42
2.3.3 Vzrůstající inflační napětí roku 1972	45
2.3.4 Hyperinflace a kolaps levicové vlády roku 1973	47
2.3.5 První stabilizační opatření roku 1974.....	48
2.3.6 Léčba ekonomiky šokem v období 1975-1981	50
2.3.7 Porovnání vlád v období 1970-1973 a 1973-1981	52
2.4. Diskuze	53
Závěr	54

Úvod

Chile patří v současnosti mezi ekonomicky nejvyspělejší a nejotevřenější země Jižní Ameriky. Jako první jihoamerická země se stalo členem OECD a i přes globální ekonomickou krizi v roce 2009 vykazovalo průměrný roční růst hrubého domácího produktu mezi lety 2003 až 2013 téměř 5 %. V kontextu současného problematického ekonomického a politického vývoje Evropské unie je podstatné hledat alternativní partnery České republiky pro zahraniční obchod v rychle rostoucích protržních ekonomikách, jako je například Chile. Z tohoto důvodu je důležité pochopit chilský ekonomický vývoj 60. a 70. let, jelikož ta se stala klíčovým mezníkem pro rozvoj tržního kapitalismu v zemi. Zároveň je také chilská transformace ze socialisticky řízené ekonomiky na tržní, započatá po roce 1973, zajímavým příkladem pro ostatní latinskoamerické státy, které proces ekonomické transformace teprve čeká.

V úvodu teoretické části je vymezeno téma práce prostřednictvím literární rešerše a stanovena použitá metodologie. Dále je uvedeno porovnání socialistického a kapitalistického řízení ekonomiky, vymezení pojmu hrubý domácí produkt a uvedení jeho metod výpočtu. V další kapitole je zpracováno téma mezinárodního obchodu, zaměřující se na problematiku platební bilance, vlivu obchodní bilance na měnový kurz, Marhsall-Lernerovy křivky, J křivky a vlivu devizových rezerv na měnový kurz. V poslední části je pak vybudován teoretický základ pro analýzu inflace, především metod výpočtu inflace pomocí indexu spotřebitelských cen a deflátoru HDP.

Praktická část je strukturovaná do čtyř subkapitol. V první je popsán historický kontext 60. a 70. let v Chile, který je nezbytně důležitý pro pochopení politických souvislostí, jenž zásadním způsobem determinovaly ekonomický vývoj. V druhé části je analyzován export Chile, zaměřený především na dekádu mezi lety 1968 až 1978, ve které došlo k nejzásadnějším ekonomickým reformám, které vyústily ve vojenský převrat a větší otevření ekonomiky zahraničnímu obchodu. Speciální důraz je zde kladen na analýzu exportu mědi, která v této době zásadním způsobem determinovala objem vývozu země. Ve třetí části je pak rozebrána problematika inflace od počátku 60. do konce 70. let. V tomto případě je analyzováno delší časové období než v části o exportu z toho důvodu, že inflace patřila dlouhodobě mezi přední chilské ekonomické problémy a různými reformami se ji v tomto období snažila snížit každá vláda. V obou kvantitativních kapitolách je využita komparativní analýza časových řad vybraných makroekonomických ukazatelů s důrazem na

rozdělení časových období ve vztahu k ekonomickému přístupu vládnoucí strany. Ve čtvrté části je pak uvedena diskuze, zamýšlející se nad závěry plynoucími z předcházejících subkapitol.

Práce se zaměřuje na analýzu dopadů reforem implementovaných jednotlivými vládami v období 60. a 70. let. Mezi jinými jsou zdůrazněny reformy orientující se na export a inflaci v těchto letech. Proto se v tomto kontextu práce zabývá reformami vlády komunistického prezidenta Salvadora Allendeho (1970-1973), politicko-ekonomickými důsledky následného vojenského převratu generála Augusta Pinocheta, jenž vedl k aplikaci monetaristických reforem v duchu tržního kapitalismu. Autorka si stanovuje hypotézu, že **kapitalistický tržní systém, zavedený Pinochetem v Chile po roce 1973, vedl ke stabilizaci cenové hladiny a diverzifikaci zahraničního obchodu od produkce primárních surovin směrem k výrobě s vyšší přidanou hodnotou**. Cílem je tuto hypotézu na základě sledovaných a doložených faktů vyvrátit či potvrdit.

1. Teoretická část

První část bakalářské práce je zaměřena na vybudování teoretické základny, nezbytné pro následnou kvantitativní analýzu zvoleného tématu - vývoje hospodářství Chile v 60. a 70. letech 20. století s důrazem na tržní reformy po roce 1973 a mezinárodní obchod.

Teoretická část je členěna do šesti subkapitol. První subkapitola je věnována literární rešerši, kde je identifikována základní literatura věnující se hospodářsko-politické analýze chilské ekonomiky v období 60. a 70. let; dále jsou zde představeny datové zdroje použité v práci a zhodnocena jejich relevance a případné omezení.

Ve druhé subkapitole je představena metodologie analytické části. Diskuze nad výběrem metodologického přístupu je doplněna o vymezení sledovaných časových řad ukazatelů a odůvodněním jejich výběru.

Třetí subkapitola je věnována porovnání socialistického a tržního konceptu řízení ekonomiky. Vysvětlena je zde problematika přístupu k vlastnictví a stanovení cen.

Čtvrtá subkapitola představuje vymezení hrubého domácího produktu (HDP). Předmětem subkapitoly je popis indikátoru, vymezení hlavních metod výpočtu a jejich omezení.

Pátá subkapitola je zaměřena na teoretické koncepty vážící se k mezinárodnímu obchodu. V prizmatu zvoleného tématu práce se jedná zejména o teorii platební bilance, obchodní bilance, Marshall-Lernerovu podmínku, vlivy změn měnového kurzu a devalvace na mezinárodní obchod.

Šestá subkapitola představuje základní ekonomickou teorii inflace a metody jejího výpočtu přes index spotřebitelských cen a deflátor HDP. Nad rámec uvedeného jsou v této kapitole představeny přístupy k řešení nadměrné inflace dvou hlavních ekonomických škol, monetaristické a neokeynesiánské, které hrály hlavní roli v tvorbě hospodářské politiky analyzovaného období.

1.1. Literární rešerše

První subkapitola praktické části je věnována historickému kontextu 60. a 70. let 20. století v Chile. V otázce amerického zapojení do státního převratu 1973 bylo čerpáno z memoárů Henryho Kissingera *Years of Upheaval*, kde tvrdí, že „Allende byl svržen chilskými vojenskými složkami, které sám uvolnil a které poté nebyl schopný kontrolovat.“¹ V analýze této problematiky bylo také použito oficiální prohlášení na webu CIA. „[CIA]

¹ KISSINGER, Henry. *Years of upheaval*. London: Simon & Schuster, 2011. ISBN 978-0-85720-717-3.

věděla o přípravě vojenského převratu, udržovala vztahy výměny informací s některými připravovateli převratu... ale nikdo, včetně CIA, nemohl vědět, že Allende odmítne pučistickou nabídku bezpečného odchodu ze země... a rozhodne si vzít život.“²

V části analyzující export bylo čerpáno z knihy chilského ekonoma Ffrenche Davise *Reformas, Crecimiento y Políticas Sociales en Chile desde 1973*, kde se zabývá dopadem ekonomických reforem po roce 1973. V ní mimo jiné dochází k závěru, že „export se jeví jako jeden z hlavních kauzálních faktorů chilského ekonomického růstu.“³ Dopadem znárodnění těžebního průmyslu mědi se věnuje Mark Falcoff v knize *Modern Chile, 1970-1989: A Critical History*.⁴ V ní zasazuje jednotlivé reformy, jak v období vlády prezidenta Allendeho tak i Pinocheta, do celospolečenského kontextu. V praktické části byla tato kniha přínosným pramenem pro analýzu dopadu stávek na ekonomiku.

V subkapitole věnující se inflaci bylo pro analýzu období 1970 až 1973 čerpáno z knihy *The Macroeconomics of Populism* autorů Dornbusche a Edwardse. V ní vymezují základní populistická paradigmata a rozebírají ekonomická počínání jednotlivých populistických vlád ve 20. století v Jižní Americe.⁵ Problematikou privatizace, která byla jednou z hlavních reforem implementovaných v boji s inflací po roce 1973, se zabývá duo ekonomů Filipe B. Larraín a Rodrigo Vergara ve čtvrté kapitole sborníku *La Transformación Económica de Chile*, kde rozebírá jednotlivé privatizační etapy a dochází k závěru, že firmy v soukromém vlastnictví vykazují větší míru efektivity než firmy veřejně vlastněné.⁶ Další významnou publikací, zabývající se reformami s cílem stabilizovat inflaci po roce 1973, je *La Herencia de los Chicago Boys*, kde autoři Manuel Delano a Hugo Traslaviña, popisují historii vývoje skupiny ekonomů Chicago Boys a přinášejí přehled jednotlivých reforem, které Chicago Boys prosadili.⁷

Data pro analýzu exportu a inflace byla použita převážně z pramenů chilské centrální banky Banco Central de Chile, konkrétně z publikace *Indicadores Económicos y Sociales de Chile 1960-2000*,⁸ vydané roku 2001. Tento zdroj byl přínosný především svou komplexností a detailností obsáhlých dat.

² CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *CIA Activities in Chile* [online]. Poslední změna 19.06.2013 [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/chile/#6>

³ FFRENCH-DAVIS, Ricardo a Barbara STALLINGS. *Reformas, crecimiento y políticas sociales en Chile desde 1973*. Santiago, Chile: LOM. 2001. ISBN 978-956-282-410-1.

⁴ FALCOFF, Mark, 1989. *Modern Chile, 1970-1989: a critical history*. New Brunswick, U.S.A.: Transaction Publishers. ISBN 978-0-88738-257-4.

⁵ DORNBUSCH, Rudiger a Sebastian EDWARDS. *The macroeconomics of populism in Latin America*. Chicago: University of Chicago Press. 1991. ISBN 978-0-226-15848-8.

⁶ LARRAÍN B., Felipe, Rodrigo VERGARA M., Rodrigo ACUÑA a CENTRO DE ESTUDIOS PÚBLICOS. *La transformación económica de Chile*. Santiago de Chile: Centro de Estudios Públicos, 2000, kap. 4. ISBN 978-956-7015-27-6.

⁷ DÉLANO, Manuel a Hugo TRASLAVIÑA. *La herencia de los Chicago Boys*. Santiago: Ornitotrinco, 1989.

⁸ BANCO CENTRAL DE CHILE. *Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000*. Santiago, Chile.: División Estudios, Banco Central de Chile, 2001. ISSN 0716-2413

Čerpáno bylo také z dat Světové banky a Comisión Económica para América Latina y el Caribe. Obě databáze nabízí data pro řadu různých ekonomických indikátorů zemí latinské Ameriky, ovšem většina z nich, kromě několika základních indikátorů, mezi které patří například inflace, jsou sledována až po roce 1990.

Přínosným zdrojem byla také databáze Organizace spojených národů UN Comtrade, která mapuje data mezinárodního obchodu. Z ní bylo čerpáno především během analýzy dat o exportu Chile do jiných zemí během 60. a 70. let.

1.2. Metodologie

V kvantitativních kapitolách praktické části je využita komparativní analýza časových řad vybraných makroekonomických ukazatelů s důrazem na rozdělení časových období ve vztahu k ekonomickému přístupu vládnoucí strany. V kapitole 2.2. je předmětem analýzy objem a struktura exportu, v kapitole 2.3. hlavní analyzovanou oblast představuje cenová hladina, resp. inflace. V obou případech je analyzován hlavní indikátor oblasti (objem exportu, resp. CPI) ve vztahu k obdobím intervencionistických a liberálních hospodářských politik. Změny hlavních ukazatelů jsou prezentovány v souvislosti se změnami dalších zvolených makroekonomických veličin, které ilustrují daný vývoj. V obou kapitolách je dynamika sledovaných ukazatelů komentována ve vztahu k hospodářskopolitickým opatřením v jednotlivých letech.

1.3. Porovnání socialistické a tržní ekonomiky

Rozdíl mezi socialistickým a tržním přístupem řízení ekonomiky je jedním z velkých ideových soubojů mezi ekonomy již od 19. století. Jednotlivé tábory se názorově liší nejenom mezi sebou, ale i uvnitř sebe různým stupněm radikálnosti. Mezi nejdůležitější rozdíly tržního a socialistického řízení ekonomiky patří přístup k vlastnictví a systém určování cen.

Jedním z výrazných názorových rozkolů mezi socialisticky orientovanou a tržní ekonomikou je v přístupu ke tvorbě cen. Socialisté prosazují regulaci cen v ekonomickém systému, kde je distribuce naprosté většiny statků kontrolována celonárodními monopoly, které rozhodují o výši cen. Ale k jejich úspěšnému stanovení je ze socialistického pohledu

nutné splnit podmínku zajištění stability kupní síly s minimálními výkyvy cenové hladiny.⁹ Mezi významné kritiky socialistické ekonomie patřil Ludwig von Mises. Ve svém díle *Socialismus* oponuje racionalitě socialisticky řízené ekonomiky z pohledu státní tvorby cen, kde tvrdí, že stát, který je jediným vlastníkem statků, nemá žádné informace o jejich cenách, tím pádem nemůže ani racionálně odhadnout náklady.¹⁰ Tržní ekonomika naopak odmítá nastavování cen plánovací autoritou a prosazuje, aby jejich výši determinovalo individuální rozhodování spotřebitelů a producentů.¹¹

Dalším významným rozdílem je přístup k vlastnictví. Tržní systém preferuje soukromé vlastnictví, kde je podnikatel odměněn za přijetí podnikatelského rizika větší než malou částí zisku.¹² Na druhou stranu socialisté dávají přednost systému, kde je kapitál a půda v kooperativním vlastnictví. Domnívají se totiž, že soukromé vlastnictví vede k ožebračování pracovníků a prostřednictvím kooperativního řízení budou dělníci více motivováni k zapojení se do výroby.¹³ To však automaticky neznamená státní vlastnictví, i když to byla nejběžnější forma vlastnictví, zavedená v socialistických státech v průběhu 20. století.¹⁴ Kooperativní forma vlastnictví bývá často kritizována kvůli tomu, že pravomoci přesouvá směrem k privilegované skupině, která se schovává za rozhodování v zájmu kolektivního dobra, zatímco ve skutečnosti má neomezenou moc a rozhoduje hlavně podle vlastního zájmu.¹⁵

1.4. Hrubý domácí produkt

Jedním ze základních indikátorů, vypovídajícím o výkonnosti ekonomiky, je hrubý domácí produkt (HDP). HDP je toková veličina, zahrnující peněžní hodnotu všech statků a služeb vyrobených na určitém území za jednotku času. Do HDP se tedy započítávají všechny finální produkty, vyrobené v rámci hranic jednoho státu, ať už se jedná o produkci domácích či zahraničních subjektů.¹⁶

⁹ BECKWITH, Burnham Putnam. *The Economic Theory of a Socialist Economy*. Stanford, Ca: Stanford University Press, 1949 s. 75-76. ISBN 978-0-8047-0660-5.

¹⁰ DICKINSON, H. D. Price Formation in a Socialist Community. *The Economic Journal* [online]. 1933, 43(170), 237 [cit. 2016-11-29]. ISSN 0013-0133. Dostupné z: doi:10.2307/2224464

¹¹ MUKHERJEE, Sampat. *Modern Economic Theory*. New Dehli: New Age International, 2002, s. 90. ISBN 978-81-224-1414-1.

¹² KULA, Erhun. *Economics of Natural Resources and the Environment*. London; New York: Chapman & Hall, 1992, s. 29. ISBN 978-0-412-36330-6.

¹³ PIÑEIRO, Camila. *Cooperatives and socialism: a view from Cuba*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2013, s. 149. ISBN 978-1-137-27774-9.

¹⁴ BUSKY, Donald F. *Democratic Socialism: A Global Survey*. Westport, Conn: Greenwood Publishing Group, 2000, s. 11. ISBN 978-0-275-96886-1.

¹⁵ SIRICO, Robert A. *Defending the free market: the moral case for a free economy*. Washington, DC: a New York: Regnery Publishing; Distributed to the trade by Perseus Distribution, 2012. ISBN 978-1-59698-325-0.

¹⁶ OECD. *OECD Glossary of Statistical Terms*. Paris: OECD Publishing, 2008. ISBN 978-92-64-05508-7.

HDP dále dělíme na reálný a nominální. Reálný HDP je měřený ve stálých cenách. To znamená, že reflektuje pouze růst produkce. Naopak nominální HDP je měřený v běžných cenách a jeho hodnoty v sobě zahrnují jak růst produkce, tak i růst cenové hladiny.¹⁷

Jedním z nedostatků HDP je fakt, že nezapočítává mimotržní transakce. Tím pádem nezahrnuje černou ani šedou ekonomiku či investice do lidského kapitálu. Zároveň také míra růstu HDP nevypovídá o distribuci prostředků v rámci ekonomiky ani o kvalitě produkováných výrobků.

1.4.1. Způsoby výpočtu hrubého domácího produktu

Mezi tři nejběžnější metody výpočtu HDP patří důchodová, výdajová a produkční.

Produkční způsob výpočtu HDP je odvozený od množství výstupu, který je ekonomikou vygenerován za určité období. Aby se předešlo započítávání již vyrobených produktů či služeb na jiném stupni výroby, zahrnují se do HDP pouze přidané hodnoty, jež jsou rozdílem mezi produkcí a mezispotřebou.¹⁸

$$HDP = \sum \text{přidaná hodnota} \quad (1)$$

Druhým způsobem je důchodová metoda. Ta zahrnuje součet prvotních důchodů v ekonomice. Mezi ně patří náhrady zaměstnanců (w); daně z produkce a vývozu zboží (t), snížené o dotace (s); hrubý provozní přebytek (o) a smíšený důchod (i).

$$HDP = w + t - s + o + i \quad (2)$$

Třetí možností výpočtu HDP je prostřednictvím výdajové metody. V tomto případě HDP počítáme jako sumu agregátních výdajů ekonomiky. Jedná se o výdaje na finální spotřebu (C), hrubé investice do zásob, fixního kapitálu a čisté pořízení cenností (I), vládní výdaje (G) a zahraniční obchod (NX), kde je finální hodnota počítaná jako rozdíl mezi exportem a importem.¹⁹

$$HDP = C + I + G + NX \quad (3)$$

I přesto, že všechny tři metody ve finále vedou ke kalkulaci hodnoty HDP, jeho hodnota se může lišit. Většinou se tak děje v důsledku používání různých zdrojů a různých metodik odhadu dat. Příjmová metoda, která měří hrubý domácí příjem, se může od zbylých dvou metod odlišovat výslednou hodnotou. V průběhu času však bylo vypořazováno, že se od

¹⁷ CALLEN, Tim. Gross Domestic Product: An Economy's All. In: *International Monetary Fund* [online]. March 8, 2012 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/gdp.htm>

¹⁸ THE WORLD BANK. *Measuring the real size of the world economy: the framework, methodology, and results of the International Comparison Program ICP*. Washington, DC: World Bank, 2013, s. 61. ISBN 978-0-8213-9731-2.

¹⁹ Metodický list: Hrubý domácí produkt. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/hdp_cs.pdf

ostatních metod neliší v míře růstu HDP a může být tedy vhodným indikátorem pro meziroční porovnávání růstu ekonomiky.²⁰

1.5. Mezinárodní obchod

Mezinárodní obchod patří mezi nejkličovější determinanty ekonomického rozvoje, jelikož země otevřené obchodu vykazují rychlejší ekonomický růst.²¹ Mezinárodní obchod se od domácího obchodu liší především v tom, že se musí potýkat s větším množstvím bariér na trhu, mezi které patří například transakční náklady, cla, rozdílné cenové hladiny či špatná mobilita výrobních faktorů.²²

1.5.1. Platební bilance

Platební bilance je Mezinárodním měnovým fondem definována jako „*statistický výkaz, sumarizující transakce mezi rezidenty a nerezidenty, provedené během určitého období*.“²³ Bilance je dále strukturovaná do jednotlivých účtů, které se mezi sebou liší povahou ekonomických zdrojů. Jelikož se jedná o účetní bilanci, musí i zde platit pravidlo podvojného účtování tedy, že se jedna transakce promítne jak do debetní, tak i do kreditní strany bilance a ty se navzájem sobě musí rovnat.²⁴ Vyrovňovacím mechanismem v tomto případě jsou devizové rezervy, které upravují jejich účetní nepoměr.

Česká národní banka (ČNB) vychází z metodiky zveřejněné Mezinárodním měnovým fondem a dělí platební bilanci na běžný účet, kapitálový účet a finanční účet a zveřejňuje ji měsíčně a čtvrtletně. Devizové rezervy jsou zahrnuty jako součást finančního účtu.²⁵

Prvním účtem uvedeným ve výkazu platební bilance je běžný účet, který zahrnuje transakce prvotních, druhotných důchodů, zboží a služeb. Konkrétně služby jsou již tradičně ovlivňovány z velké části položkami dopravy a cestovního ruchu. Druhým je kapitálový účet, na který v současnosti v České republice mají významný dopad především transakce ze strukturálních fondů Evropské unie,²⁶ ale v roce 2010 byly například značnou položkou

²⁰ LANDEFELD, J. Steven, Eugene P. SESKIN a Barbara M. FRAUMENI. Taking the Pulse of the Economy: Measuring GDP. *The Journal of Economic Perspectives*. 2008, 22(2), 193–216. ISSN 0895-3309.

²¹ PANAGARIYA, Arvind. International Trade. *Foreign Policy* [online]. 2003, č. 139, s. 20 [cit. 2016-11-27]. ISSN 0015-7228. Dostupné z: doi:10.2307/3183727

²² CHIPMAN, John Somerset. *The theory of international trade*. Cheltenham; Northampton, MA: Edward Elgar, 2008, s. 1. Economists of the twentieth century. ISBN 978-1-84376-309-3.

²³ INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Balance of payments and international investment position manual*. 6th ed. Washington D.C: International Monetary Fund, 2009, s 28. ISBN 978-1-58906-812-4.

²⁴ ELLERMAN, David P., The Mathematics of Double Entry Bookkeeping. *Mathematics Magazine* [online]. 1985, roč. 58, č. 4, s. 229 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0025-570X. Dostupné z: doi:10.2307/2689520

²⁵ Platební bilance za 3. čtvrtletí 2015. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/kalendar/platebni-bilance/2015-12-11_39.html

²⁶ Vývoj platební bilance 2. čtvrtletí 2016. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-10-27]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/komentar.html

také obchody s emisními povolenkami.²⁷ Třetím účtem je finanční účet, který se dále dělí na přímé investice, portfoliové investice, finanční deriváty, ostatní investice a devizové rezervy.²⁸

Výslednou disbalanci následně do účetní rovnováhy uvádějí rezervní aktiva neboli devizové rezervy.

1.5.2. Obchodní balance a její vliv na kurz měny

Obchodní balance vyjadřuje rozdíl mezi exportem a importem zboží a služeb dané země,²⁹ alternativně se také nazývá čistý vývoz. Export je toková veličina, kterou Mezinárodní měnový fond definuje jako domácí produkci, využívanou zbytkem světa. Import je pak naopak světová produkce, používaná domácí zemí. Obě veličiny jsou pak využívány pro výpočet HDP výdajovou metodou.³⁰

Obchodní balance byla jako ekonomický pojem poprvé použita již v roce 1623³¹ a následně se stala středobodem merkantilismu, významného evropského ekonomického směru 17. a první poloviny 18. století.³² Ten byl založený na doktríně aktivní obchodní balance, tedy obchodním stavu země, kdy převažuje vývoz nad dovozem.³³

Obchodní balance může nabývat tří podob. O vyrovnanou obchodní bilanci se jedná v případě, kdy se dovoz a vývoz sobě rovnají. Pokud převažuje export nad importem, země se nachází v kladném saldu obchodní balance, a naopak v případě, kdy převažuje import nad exportem, balance se nachází v záporném saldu.

Jedním z nejvýznamnějších faktorů, ovlivňujících mezinárodní obchod a tím i bilanci zboží a služeb, je reálný měnový kurz. Ten udává poměr mezi zahraniční a domácí cenovou hladinou v měně.³⁴

²⁷ Platební balance 2010. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/2010/pb_2010.pdf

²⁸ Platební balance v Kč – čtvrtletní: Čtvrtletní platební balance 2016. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/platebni_balance_q/bop_q_czk.htm

²⁹ THE WORLD BANK. *World Development Report 1981*. New York: Oxford University Press, 1981, s. 13. ISBN 978-0-19-502998-7. Published for the World Bank

³⁰ Export and Import Price Index Manual. *Mezinárodní měnový fond* [online]. 2009 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/np/sta/tegeipi/ch1.pdf>

³¹ FETTER, Frank Whitson. The Term „Favorable Balance of Trade“. *The Quarterly Journal of Economics* [online]. 1935, roč. 49, č. 4, s. 622 [cit. 2016-11-10]. ISSN 0033-5533. Dostupné z: doi:10.2307/1885402

³² ITŌ, Makoto, 1988. *The basic theory of capitalism: the forms and substance of the capitalist economy*. Totowa, N.J.: Barnes & Noble Books, 1988, s. 3. ISBN 978-0-389-20729-0.

³³ NETTELS, Curtis P. British Mercantilism and the Economic Development of the Thirteen Colonies. *The Journal of Economic History*. 1952, roč. 12, č. 2, s. 105–106. ISSN 0022-0507.

³⁴ ITŌ, Takatoshi. *Exchange rate movements and their impact on trade and investment in the APEC region*. Washington, DC: International Monetary Fund. Occasional paper, 145, 1996, s. 29. ISBN 978-1-55775-600-8.

Reálný měnový kurz E_R lze vypočítat dle vzorce 4, který násobí nominální měnový kurz E_N poměrem zahraniční P_f a domácí P_h cenové hladiny³⁵.

$$E_R = E_N \frac{P_f}{P_h} (4)$$

1.5.3. Marshall-Lernerova podmínka

Jedním z možných způsobů, jak podpořit růst ekonomiky prostřednictvím zvýšením množství exportu země, je devalvací měny. V případě devalvování dochází k znehodnocení měny, tím pádem se v dané zemi zlevní zboží a služby pro zahraniční subjekty. To však ale neznamená, že devalvace vždy zlepší výstup platební bilance.

Dopad devalvace či depreciace měny na růst obchodní bilance určuje Marshall-Lernerova podmínka. Ta vyjadřuje, že ke zlepšení obchodní bilance v důsledku depreciace měny dojde tehdy, kdy součet elasticit poptávek importu a exportu bude větší než 1.³⁶ Tuto situaci zachycuje vzorec 5,³⁷ který je aplikovatelný na situaci, kdy dojde k devalvaci domácí měny. R_x symbolizuje výchozí množství exportu, R_m výchozí množství importu, E_x je cenová elasticita zahraniční poptávky exportu a E_m cenová elasticita zahraniční poptávky po importu.

$$\frac{R_x}{R_m} |E_x| + |E_m| > 1 \quad (5)$$

Marshall-Lernerova podmínka tedy ukazuje, že k vylepšení obchodní bilance dojde pouze v případě, kdy součet poptávkových elasticit importu a exportu je větší než jedna a jedná se tedy o elastickou poptávku. Elastická cenová poptávka znamená, že při změně ceny o jedno procento, dojde k procentuálně větší změně objemu poptávaného importu a exportu než je jedno procento.³⁸ Tento poznatek má přímý dopad na existenci J křivky.

1.5.4. J křivka

Za objevitele existence J křivky se považuje americký ekonom Stephen Magee, který se na začátku 70. let zabýval analýzou obchodní bilance USA v krátkém období. Všiml si, že zde existuje časový nepoměr mezi dopadem efektu devalvace na ekonomiku, jelikož v roce

³⁵ DIAKOSAVVAS, D. a Colin H. KIRKPATRICK. *The effects of trade and exchange rate policies on production incentives in agriculture*. FAO economic and social development paper, 96, 1990, s. 13. ISBN 978-92-5-102865-0.

³⁶ CARBAUGH, Robert J. *International economics*. 12. vyd. Mason, Ohio: South-Western Cengage Learning, 2009, s. 451. ISBN 978-0-324-58148-5.

³⁷ APPELYARD, Dennis R. a Alfred J. FIELD. A Note on Teaching the Marshall-Lerner Condition. *The Journal of Economic Education* [online]. 1986, roč. 17, č. 1, s. 54 [cit. 2016-11-22]. ISSN 0022-0485. Dostupné z: doi:10.2307/1182274

³⁸ BAUMOL, William J. a Alan S. BLINDER. *Microeconomics: principles and policy*. 11. vyd. Mason, OH: South-Western/Cengage Learning, 2009, s. 112. ISBN 978-0-324-58622-0.

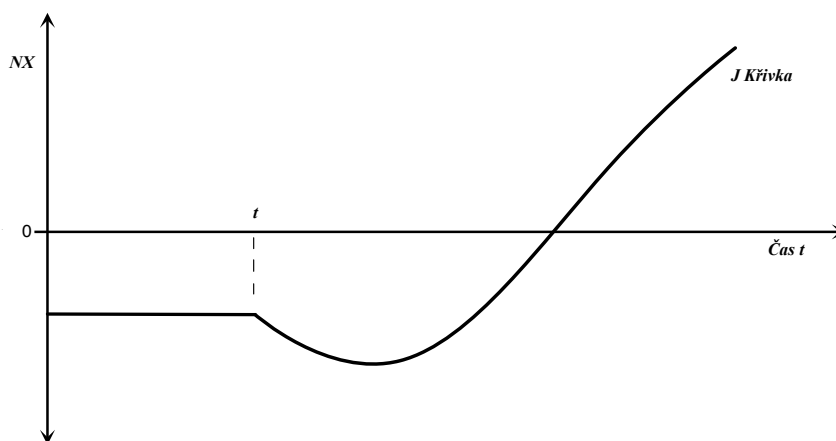
1971, i přes provedení devalvace měny, nadále docházelo k prohlubování deficitu obchodní bilance.³⁹

Základní úvaha o existenci J křivky vychází z argumentu, že devalvace domácí měny se promítne do zvýšení obchodní bilance až po uplynutí určitého časového období. Po přijetí devalvačních opatření bude tedy export nadále klesat a začne stoupat až po určité době. Někteří ekonomové se domnívají, že je toto časové zpoždění důsledkem nutnosti dodržet již uzavřené obchodní smlouvy,⁴⁰ jelikož jedním z předpokladů J křivky je, že smlouvy exportujících subjektů jsou uzavřeny vždy v domácí měně. To je však poměrně diskutabilní podmínka.⁴¹

V grafu 1 je zobrazena J křivka. Na ní je ilustrována situace, kdy se země nachází původně v deficitu platební bilance a v důsledku toho se rozhodne devalvovat měnu v čase t .

Vliv na zakřivení křivky má také poptávková elasticita, tím pádem je zde viditelné přímé spojení s Marshall-Lernerovou podmínkou. V krátkém období jsou elasticity poptávky považovány za nižší než v dlouhém období.⁴² Právě to může být další vysvětlením, proč má křivka tvar J, tedy prvně klesá v důsledku nižší elasticity poptávky a postupem času začíná stoupat spolu s tím, jak se začíná zvyšovat míra elasticity poptávky.

Graf 1: zobrazení J křivky

Zdroj: Economics from Global Perspective,⁴³ vlastní zpracování

³⁹ REINERT, Kenneth A., Ramkishen S. RAJAN, Amy Jocelyn GLASS a Lewis S. DAVIS. *The Princeton encyclopedia of the world economy*. Princeton: Princeton University Press, 2009, s. 713. ISBN 978-0-691-12812-2.

⁴⁰ BAHMANI-OSKOOEE, Mohsen. Devaluation and the J-Curve: Some Evidence from LDCs. *The Review of Economics and Statistics* [online]. 1985, roč. 67, č. 3, s. 501 [cit. 2016-11-22]. ISSN 0034-6535. Dostupné z: doi:10.2307/1925980

⁴¹ AHTIALA, Pekka. A Note on the J-Curve. *The Scandinavian Journal of Economics* [online]. 1983, roč. 85, č. 4, s. 541 [cit. 2016-11-22]. ISSN 0347-0520. Dostupné z: doi:10.2307/3439951

⁴² SUBOTNIK, Abraham. Short and Long Run Elasticities in Consumer Demand Theory. *American Journal of Agricultural Economics* [online]. 1974, roč. 56, č. 3, s. 553 [cit. 2016-11-22]. ISSN 0002-9092. Dostupné z: doi:10.2307/1238607

⁴³ GLANVILLE, Alan a Jacob GLANVILLE. *Economics from a global perspective: a text book for use with the IB diploma economics programme*. Dolton: Glanville Books, 2011, s. 390. ISBN 978-0-9524746-8-5.

Od zveřejnění teorie J křivky bylo provedeno několik empirických pozorování v různých zemích. Například v roce 2002 byla publikovaná studie, analyzující možnou existenci J křivky mezi Německem a třemi středoevropskými zeměmi, konkrétně Českou republikou, Polskem a Maďarskem. Autoři našli v dlouhém období pozitivní vztah mezi devalvací a růstem exportu ve všech zemích, ale na rozdíl od Maďarska, ČR s Polskem také vykazovaly charakteristiky, které se slučují s předpoklady existence J křivky.⁴⁴

Obecně však musíme konstatovat, že aplikovatelnost J křivky na všechny země bez výjimky nebyla potvrzena.

1.5.5. Devizové rezervy a jejich vliv na měnový kurz

Devizové rezervy zahrnují různé typy aktiv v zahraničních měnách a zlato, které jsou drženy centrální bankou či jinou finanční autoritou v zemi.⁴⁵ Jedná se především o peníze a dluhopisy zahraničních států. Například ČNB do struktury devizových rezerv zahrnuje mimo jiné aktiva jako jsou cenné papíry, depozita u jiných bank, rezervní pozice u Mezinárodního měnového fondu či zlaté rezervy.⁴⁶

V případě hrozícího výkyvu domácího měnového kurzu, který má negativní efekt na množství exportu domácí země, může hlavní finanční autorita v zemi, ve většině případů centrální banka, přistoupit k devizovým intervencím.⁴⁷ To se může stát například v situaci, kdy je saldo běžného účtu kladné, tedy dochází k převaze exportu nad importem a dovozu kapitálu do země. Jelikož platební bilance musí zachovat celkovou účetní rovnováhu,⁴⁸ musí zároveň dojít k proporcionální změně na devizovém či finančním účtu, konkrétně k vývozu zahraničního kapitálu ze země, například v důsledku investování domácích subjektů v zahraničí. V případě, že k tomuto odlivu nedojde přirozeně, vzniká nadměrná nabídka zahraniční měny a tlak na apreciaci domácí měny.⁴⁹ Pokud se země se nachází ve fixním režimu měnového kurzu nebo centrální banka chce zachovat domácí měnový kurz na stejné úrovni, může se uchýlit k devizovým intervencím. V tom případě nákupem zahraniční měny a tedy snížením jejího množství na trhu, lze navrátit rovnováhu platební bilanci.

⁴⁴ STUCKA, Tihomir. *The Effects of Exchange Rate Change on the Trade Balance in Croatia*. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2004, s. 6.

⁴⁵ BROWN, Weir M. The Concept and Measurement of Foreign Exchange Reserves. *The Economic Journal* [online]. 1955, roč. 65, č. 259, s. 436 [cit. 2016-11-23]. ISSN 0013-0133. Dostupné z: doi:10.2307/2227321

⁴⁶ Devizové rezervy – struktura. *Česká národní banka* [online]. 31. říjen 2016 [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/devizove_rezervy/drs_struktura.htm

⁴⁷ CHUTASRIPANICH, Nuttathum, James YETMAN. Foreign Exchange intervention: strategies and effectiveness. In: *Bank for International Settlements* [online]. March 2015 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <http://www.bis.org/publ/work499.pdf>

⁴⁸ GANDOLFO, Giancarlo. *International economics II: international monetary theory and open-economy macroeconomics*. 2. revid. vyd. Berlin; New York: Springer-Verlag, 1995, s. 65. ISBN 978-3-540-58687-6.

⁴⁹ CORDEN, W. M. *Protection and Liberalization: A Review of Analytical Issues*. Washington D.C.: International Monetary Fund, 1987, s. 5. ISBN 978-1-4527-9540-9.

Některé země používají devizové intervence jako nástroj ke zvýšení exportu. Toho dosahují fixací domácího měnového kurzu na jinou měnu. Například v Asii je tím velmi často americký dolar. Devizové rezervy amerického dolaru, které jsou kumulovány díky exportu země, jsou investovány v zahraničí, čímž je udržována stejná úroveň měnového kurzu a tlak na apreciaci měny je snižován.⁵⁰

Zodpovědný management devizových rezerv mimo jiné vnáší měnovou stabilitu v případě náhlých ekonomických šoků a pro investory ze zahraničí je indikátorem, v jaké ekonomické kondici se daná země nachází a zda je schopna dostát svým závazkům.⁵¹

1.6. Inflace

Inflace, patřící mezi nejvíce debatované ekonomické jevy druhé poloviny 20. století a současnosti, není jednoduché definovat, jelikož neexistuje jedna univerzálně aplikovatelná definice.⁵² Nicméně při bližším studiu této problematiky si můžeme všimnout, že při snaze o vymezení tohoto termínu používají ekonomové z různých odvětví i časových období podobné argumenty. Arthur Pigou definoval inflaci v roce 1947 v článku Druhy válečné inflace jako jev, kdy „*peněžní příjem vzrůstá více než proporčně k výdělečným aktivitám.*“⁵³ Dalším příkladem je Waldenova definice inflace z osmdesátých let jako „*růstu všeobecné cenové hladiny v důsledku makroekonomických změn*“⁵⁴ nebo Killickova, který ji definuje jako „*vytrvalý růst cenové hladiny*“⁵⁵.

Co mají všechny tyto definice společné je, že inflaci vztahují k růstu cenové hladiny a zároveň zdůrazňují fakt, že se nejedná pouze o jednorázové zvýšení cen určitého statku, například v důsledku jeho momentálního nedostatku na trhu, ale jedná se o dlouhodobý jev, který postihuje růst cen ve všech oblastech ekonomiky.⁵⁶

Mezi dva nejvíce využívané způsoby měření inflace patří index spotřebitelských cen a deflátor HDP.⁵⁷

⁵⁰ LO, Chi. *Phantom of the China economic threat: shadow of the next Asian crisis* [online]. Basingstoke [England]; New York: Palgrave Macmillan. 2006, s. 124 [cit. 2016-11-01]. ISBN 978-0-230-62629-4. Dostupné z: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=293448>

⁵¹ INTERNATIONAL MONETARY FUND. Guidelines for Foreign Exchange Reserve Management. In: *International Monetary Fund* [online]. September 10, 2001 [cit. 2016-11-01]. <http://www.imf.org/external/np/mae/ferm/eng/#I>

⁵² DWIVEDI, D. N. 2001. *Macroeconomics: theory and policy*. New Delhi: Tata McGraw-Hill, 2001, s. 389. ISBN 978-0-07-463588-9.

⁵³ PIGOU, A. C. Types of War Inflation. *The Economic Journal* [online]. 1941, roč. 51, č. 204, s. 439 [cit. 2016-10-28]. ISSN 0013-0133. Dostupné z: doi:10.2307/2226370

⁵⁴ WALDEN, Michael L. Microeconomic Impacts of Inflation on the Food and Agriculture Sector: Discussion. *American Journal of Agricultural Economics* [online]. 1981, roč. 63, č. 5, s. 965 [cit. 2016-11-01]. ISSN 0002-9092. Dostupné z: doi:10.2307/1241279

⁵⁵ KILLICK, Tony. Inflation, Interest Groups, & Political Response. *Polity* [online]. 1975, roč. 7, č. 4, s. 418 [cit. 2016-11-01]. ISSN 0032-3497. Dostupné z: doi:10.2307/3234189

⁵⁶ FRISCH, Helmut. *Theories of inflation*. Cambridge [Cambridgeshire]; New York: Cambridge University Press, 1983, s. 9-10. Cambridge surveys of economic literature. ISBN 978-0-521-22470-3.

⁵⁷ GWARTNEY, James D. *Macroeconomics: private and public choice*. 12. vyd. Mason, OH: South-Western Cengage Learning, 2009, s. 157. ISBN 978-0-324-58019-8.

1.6.1. Index spotřebitelských cen

Consumer Price Index neboli Index spotřebitelských cen (CPI) je jedním nejvíce používaných indikátorů inflace. Je publikován pravidelně za určité časové období, nejčastěji každý měsíc a umožňuje přehledné porovnání vývoje změny cenové hladiny předem definovaného spotřebního koše.⁵⁸

Tento spotřební koš je statisticky sestaven tak, aby zahrnul co nejtypičtější oblast výrobků a služeb, které jsou spotřebiteli obchodovány v dané zemi za určité období. Každá skupina výrobků dostává přiřazenou určitou váhu na trhu, která závisí na velkém množství různých faktorů a podle této váhy pak dochází k výpočtu samotného indexu, jenž je založený na principu Laspyersova či Paascheho indexu. Laspyersův indexu, který je pro výpočet inflace typický, dává do poměru celkové množství výdajů v daném spotřebním koši za běžné období s celkovými výdaji na stejný spotřební koš v základním období a nabývá hodnoty vyjádřené v procentech.⁵⁹

Mezi faktory, které ovlivňují statistickou váhu různých skupin zahrnutých v indexu, patří zejména počet peněžních transakcí daného výrobku či služby, probíhajících na trhu. Dále také záleží mimo jiné na rozmístění obyvatel mezi městy a venkovem; typu obchodů, ve kterých dochází k transakcím či kvalitě a výdrži zboží.⁶⁰

Mezi dva nejpoužívanější indexy k výpočtu CPI patří Laspyersův (6) a Paascheho index (7). V případě Laspyersova indexu P_L vycházíme z předpokladu, že známe množství q_i^0 , tedy množství naměřené v základním období. Toto množství poté vynásobíme cenami běžného období p_i^t a cenami základního období p_i^0 . Tyto hodnoty v různých skupinách n sečteme a nakonec vydělíme mezi sebou. Druhým způsobem výpočtu je Paascheho index P_P (7). Ten se od Laspyersova indexu liší v tím, že je v tomto případě známé množství q_i^t , tedy množství běžného období.⁶¹

$$P_L = \frac{\sum_{i=1}^n p_i^t q_i^0}{\sum_{i=1}^n p_i^0 q_i^0} \quad (6)$$

$$P_P = \frac{\sum_{i=1}^n p_i^t q_i^t}{\sum_{i=1}^n p_i^0 q_i^t} \quad (7)$$

I když se jedná o jeden z nejběžnějších způsobů výpočtu inflace, bývá index spotřebitelských cen často předmětem kritiky. Mezi argumenty, použité při vytýkání

⁵⁸ BAUMOL, William J. a Alan S. BLINDER, Economics: principles and policy, s. 512.

⁵⁹ Consumer Price Index Manual: Theory and Practice. In: *International Labour Organization* [online]. 2004, s. XXI [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/presentation/wcms_331153.pdf

⁶⁰ HURWITZ, Abner. Constants and Compromise in the Consumer Price Index. *Journal of the American Statistical Association* [online]. 1962 roč. 57, č. 300, s. 813–825 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0162-1459. Dostupné z: doi:10.2307/2281812

⁶¹ Consumer Price Index Manual: Theory and Practice, s. 3.

relevance dat indexu, patří například použití nepřesné metodologie průzkumu trhu, která může zkreslovat pohled na něj a tím pádem přiřadit nesprávnou váhu dané skupině výrobků,⁶² zanedbání substitučního efektu v chování spotřebitelů, jelikož se CPI vztahuje ke statickému spotřebnímu koši či zpožděnou reakci na změnu spotřebitelských preferencí.⁶³

1.6.2. Deflátor HDP

Dalším způsobem určení míry inflace je prostřednictvím deflátoru HDP. Tato metoda výpočtu se od indexu spotřebitelských cen liší především v šíři spotřebního koše. Deflátor HDP zahrnuje všechny finální produkty a služby, které ekonomika v průběhu roku vyprodukovala, tedy všechno, co spadá do HDP.⁶⁴ Na rozdíl od CPI se tedy nejedná se pouze o výběrový spotřební koš.

Výpočet deflátoru zobrazuje vzorec číslo 8. Deflátor HDP je dán výsledkem poměru nominálního a reálného HDP,⁶⁵ který je pak vynásoben hodnotou 100. Nominální HDP představuje HDP měřený v běžných cenách a reálný HDP je měřen ve stálých cenách.⁶⁶

$$\text{Deflátor HDP} = \frac{\text{Nominální HDP}}{\text{Reálný HDP}} \times 100 \quad (8)$$

Můžeme si tedy všimnout, že hlavní rozdíl mezi indexem spotřebitelských cen a deflátorem spočívá v definici spotřebního koše. Pokud chceme sledovat změnu cenové hladiny, která dopadá v první řadě na spotřebitele, například pokud chceme mapovat náklady na živobytí,⁶⁷ dopadající na občany daného státu, je lepší volit CPI. Na druhé straně deflátor HDP, který na rozdíl od CPI zahrnuje například nákupy provedené vládou, je vhodný pro výpočet inflace, která dopadá na ekonomiku v celé šíři.⁶⁸

Propojení inflace s dalšími makroekonomickými jevy, jako je například nezaměstnanost, je do dnešní doby předmětem ožehavých debat různých ekonomických škol. Mezi nejvýznamnější školy zabývající se množstvím peněz v oběhu a jeho dopadem na ekonomiku v 60. a 70. letech, patří chicagská škola, jejíž vůdčí postavou byl americký ekonom Milton Friedman, který roku 1976 dostal Nobelovu cenu za ekonomii, mimo jiné

⁶² REINSDORF, Marshall B. Using Scanner Data to Construct CPI Basic Component Indexes. *Journal of Business & Economic Statistics* [online]. 1999, roč. 17, č. 2, s. 152 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0735-0015. Dostupné z: doi:10.2307/1392470

⁶³ ABRAHAM, Katharine G., John S. GREENLEES a Brent R. MOULTON. Working to Improve the Consumer Price Index. *The Journal of Economic Perspectives*. 1998, roč. 12, č. 1, s. 28-31 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0895-3309.

⁶⁴ BAUMOL, William J. a Alan S. BLINDER. *Economics: principles and policy*. 11. vyd. Mason, Ohio: South-Western/CENGAGE Learning, 2009, s. 513. ISBN 978-0-324-58620-6.

⁶⁵ INTERNATIONAL MONETARY FUND. World Economic Outlook. In: *International Monetary Fund* [online]. April 2004 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2004/01/data/>

⁶⁶ THE WORLD BANK. *Barriers to adjustment and growth in the world economy, industrialization and foreign trade, world development indicators*. 1. vyd. New York: Oxford Univ. Press, 1978, s. 271. ISBN 978-0-19-520563-3. World development report.

⁶⁷ REINSDORF, Marshall B. Using Scanner Data to Construct CPI Basic Component Indexes, s. 152.

⁶⁸ GWARTNEY, James D., Richard STROUP, Russell S. SOBEL a David A. MACPHERSON. *Economics: private and public choice*. 15. vyd. Stamford, CT, USA: Cengage Learning, 2015, s. 140. ISBN 978-1-285-45353-8.

za své příspěvky v oblasti teorie peněz⁶⁹ a neokeynesiánská škola, reprezentovaná Paulem Samuelsonem a Robertem Solowem, kteří se zabývali rozvíjením modelu Phillipsovy křivky.

1.6.3. Monetaristické řešení

Monetaristé byli zastánci názoru, že inflace je výhradně peněžním jevem⁷⁰ a způsobuje ji nadměrná emise bankovek v poměru k růstu výstupu.⁷¹ V dlouhém období má tedy inflace vliv pouze na nominální veličiny. Monetaristé však připouštěli, že v krátkém období může zvyšování peněžních prostředků v oběhu ovlivnit reálný objem produkce či míru nezaměstnanosti.⁷² Jedná se však pouze o dočasný efekt, který se postupně vytrácí a nakonec se zvýšení množství peněz promítne pouze do výše cen,⁷³ tím pádem i do vyšší míry inflace. Monetaristé tedy zastávali politiku přísné kontroly množství peněz v oběhu⁷⁴ a doporučovali navázání jejich emise na růst výstupu, což dle jejich názoru vnese do ekonomiky větší míru předvídatelnosti.⁷⁵

1.6.4. Neokeynesiánské řešení

V roce 1958 byl v časopisu *Economica* otištěn revoluční článek amerického ekonoma A.W. Phillipse s názvem Vztah mezi nezaměstnaností a mírou změny nominálních mzdových mezd ve Spojeném království v letech 1861-1957, analyzující vztah nezaměstnanosti a změny peněžního příjmu. Závěrem tohoto článku byla křivka indikující existenci negativní závislosti mezi nezaměstnaností a růstem nominálních mezd.⁷⁶

Phillipsově křivce se dále věnovali ekonomové Paul Samuelson a Robert Solow v článku Analytické aspekty antiinflační politiky z roku 1960,⁷⁷ kde ji dále rozpracovali a aplikovali na data USA. Změnou bylo zároveň zobecnění křivky, která nově vyjadřovala závislost mezi nezaměstnaností a průměrným růstem cen. Hlavním závěrem tohoto článku

⁶⁹ MCGEE, Robert W. Review of The Essence of Friedman. *Southern Economic Journal* [online]. 1989, roč. 55, č. 3, s. 793 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0038-4038. Dostupné z: doi:10.2307/1059600

⁷⁰ FIEDLER, Edgar R. Inflation and Economic Policy. *Proceedings of the Academy of Political Science* [online]. 1979, roč. 33, č. 3, s. 114 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0065-0684. Dostupné z: doi:10.2307/1174079

⁷¹ FRIEDMAN, Milton a Donald W. PADEN. A Monetarist View. *The Journal of Economic Education* [online]. 1983, roč. 14, č. 4, s. 47 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0022-0485. Dostupné z: doi:10.2307/1182527

⁷² TURNOVSKY, Stephen J. a Mark E. WOHR. Monetarism and the Aggregate Economy: Some Longer-Run Evidence. *The Review of Economics and Statistics* [online]. 1984, roč. 66, č. 4, s. 619 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0034-6535. Dostupné z: doi:10.2307/1935986

⁷³ STEIN, Jerome L. Unemployment, Inflation, and Monetarism. *The American Economic Review*. 1974, roč. 64, č. 6, s. 886 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0002-8282.

⁷⁴ FRIEDMAN, Milton a Donald W. PADEN. A Monetarist View, s. 44

⁷⁵ FRIEDMAN, Milton. The Resource Cost of Irredeemable Paper Money. *Journal of Political Economy*. 1986, roč. 94, č. 3, s. 642–647 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0022-3808.

⁷⁶ PHILLIPS, A. W. The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957. *Economica* [online]. 1958, roč. 25, č. 100, s. 284 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0013-0427. Dostupné z: doi:10.2307/2550759

⁷⁷ SAMUELSON, Paul A. a Robert M. SOLOW. Analytical Aspects of Anti-Inflation Policy. *The American Economic Review*. 1960, roč. 50, č. 2, s. 177–194 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0002-8282.

je existence možnosti volby (trade-off) mezi nezaměstnaností a inflací.⁷⁸

Pravdivost tohoto tvrzení, že existuje volba mezi nezaměstnaností a inflací, však vyvrací empirická data z období sedmdesátých let,⁷⁹ kdy se USA potýkaly se stagflací,⁸⁰ tedy růstu jak nezaměstnanosti i inflace.

⁷⁸ WOOD, John Cunningham a Michael MCLURE. *Paul A. Samuelson*. London; New York: Routledge, 2005, s. 272. ISBN 978-0-415-31060-4.

⁷⁹ ARNOLD, Roger A, 2015. *Economics*. Boston: Cengage Learning, 2015, s. 413. ISBN 978-1-285-73832-1.

⁸⁰ HAX, Herbert, Willy KRAUS a Kiyoshi TSUCHIYA. *Structural Change: The Challenge to Industrial Societies* [online]. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 1986, s. 1 [vid. 2016-10-15]. ISBN 978-3-662-02495-9. Dostupné z: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=3098512>

2. Praktická část

Ve druhé části bakalářské práce se věnuji analýze problematiky exportu a inflace v období 60. a 70. let 20. století v Chile s důrazem na tržní reformy po roce 1973. Vzhledem k problematice je praktická část rozdělena do 4 subkapitol.

V první subkapitole je rozebrán historický kontext tohoto období, který se zaměřuje především na popis jednotlivých prezidentských období a významných politických událostí, jež se v Chile v období 60. a 70. let udály.

Druhá subkapitola je věnována analýze exportu. Jelikož byla největší exportní složkou Chile v 60. i 70. letech měď, je zde nejprve analyzován dopad reforem a mezinárodních událostí na těžbu a vývoz tohoto kovu. Posléze je rozebrán celkový export země, který je analyzován v kontextu domácího i zahraničního dění, a jeho dopadu na množství a diferenciaci vývozu.

Ve třetí subkapitole je analyzována inflace, která byla jedním z klíčových ekonomických problémů Chile v 60. a především pak v 70. letech. Pozornost je zde soustředěna na ekonomickou situaci v 60. letech a pak na období 1970 až 1973, což je nezbytné pro pochopení implementace liberálních reforem přijatých po roce 1973, jež jsou posléze rozebrány. Poslední část subkapitoly porovnává formou tabulky přístup k ekonomickým otázkám dvou nejvýraznějších vlád tohoto období.

Ve čtvrté subkapitole autorka diskutuje dopady analýzy exportu a inflace, které vychází ze tří předchozích subkapitol.

2.1 Historický kontext období let 1960-1988

Druhá polovina 20. století patří mezi období poměrně turbulentního politického vývoje v historii Jižní Ameriky, Chile nevyjímaje. Prezidentské volby v roce 1970, po kterých na prezidentský post usedl krajně levicový kandidát a následný vojenský převrat v roce 1973, ukončily éru tzv. „zlaté demokracie“, tedy období zhruba 40 let, kdy byla Chile jedinou latinskoamerickou zemí, jež nebyla narušená pokusem o státní převrat.⁸¹ Například v sousední Argentině proběhly mezi lety 1955-1976 celkem čtyři úspěšné státní převraty,⁸² od roku 1964 do roku 1985 byla i Brazílie pod vládou vojenského režimu, který svrhl

⁸¹ KEECH, William R. Democracy, Dictatorship and Economic Performance in Chile. In: *Claremont Graduate University* [online]. © 2016, s. 8-10 [cit. 2016-09-10]. Dostupné z: http://www.cgu.edu/include/SPE_Keech2004.pdf. Podklady pro konferenci Public Choice Society 2004.

⁸² ÁLVAREZ, Javier Chinchón. *Derecho internacional y transiciones a la democracia y la paz*. Sevilla: Fortic Desarrollo Tecnológico S.L.N.E, 2007, s. 371. ISBN 978-84-96226-30-2.

levicového prezidenta Goularta⁸³ a roku 1959 se definitivně dostal k moci Fidel Castro na Kubě.⁸⁴

2.1.1 Chile v období 60. let a vlády Unidad Popular do roku 1973

Prezidentské volby z roku 1970 a následné jmenování levicového prezidenta Salvadora Allendeho jsou jedním z klíčových mezníků v moderní historii Chile. Po šesti letech vlády proamerického prezidenta Eduarda Freie Montalvy z křesťansko-demokratické strany došlo k razantní změně politického kurzu. Po předchozích třech neúspěšných prezidentských kampaních v letech 1952, 1958 a 1964⁸⁵ byl Allende zvolen za krajně levicovou koalici Unidad Popular, tvořenou, mimo jiné, z komunistické strany a neméně radikální socialistické strany.⁸⁶ Stal se tak prvním demokraticky zvoleným marxistickým prezidentem na světě.⁸⁷ Nejednalo se však o výhru s výraznou převahou, která by mu dávala silný mandát, ba naopak. Allende dostal důvěru 36,6 % voličů a vyhrál s náskokem pouhých 39.000 hlasů⁸⁸ před Jorgem Allesandrim, nezávislým kandidátem podporovaným americkou agendou.

Země, která je proslulá svými bohatými zásobami mědi, byla po volbách vedená politickým uskupením, které si vytyčovalo jako jedny z hlavních cílů zbavení moci buržoazie a vlivu severoamerických monopolistů a nastolení redistributivního systému směřem k nejchudší vrstvě.⁸⁹ Následovalo období vyvlastňování, hyperinflace, vzestupu odborů a narůstajícího sociálního napětí. Ekonomiku se Allendemu a jeho stranickým kolegům nepodařilo oživit ani zvyšováním státních výdajů, ani stimulací agregátní poptávky.⁹⁰

Chile se však musela v tomto období potýkat nejenom s ekonomickými problémy, ale také s nestabilní vnitřní situací. Na chilské politické scéně dlouhodobě hrály více či méně skrytou roli Spojené státy americké, a jejich zásahy do vnitřní politické situace se po Allendeho zvolení ještě stupňovaly. Hlavním důvodem byl bez pochyby v období bipolarity mocenský vliv, především obavy republikánského prezidenta Nixona z utvoření takzvaného

⁸³ SKIDMORE, Thomas E. *The Politics of Military Rule in Brazil, 1964-1985*. New York: Oxford University Press, 1990, s. 14. ISBN 978-0-19-536262-6.

⁸⁴ ROY, Joaquín. *The Cuban revolution (1959-2009): relations with Spain, the European Union, and the United States*. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2009 s. 4. ISBN 978-0-230-61926-5.

⁸⁵ ADAMS, Jerome R. a Jerome R. ADAMS. 2. aktual. vyd. *Liberators, patriots, and leaders of Latin America: 32 biographies*. Jefferson, N.C: McFarland & Co., Publishers, 2010, s. 209. ISBN 978-0-7864-4284-3.

⁸⁶ POWER, Margaret. *Right-wing women in Chile: feminine power and the struggle against Allende, 1964-1973*. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2002, s. 16. ISBN 978-0-271-02174-4.

⁸⁷ TURNER, Blair. *Latin America 2016-2017*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2016, s. 110. ISBN 978-1-4758-2901-3.

⁸⁸ FALCOFF, Mark. *Modern Chile, 1970-1989: a critical history*, s. 15.

⁸⁹ BOENINGER, Edgardo. *Democracia en Chile: lecciones para la gobernabilidad*. Santiago de Chile: Andres Bello, 1997, s. 154. ISBN 978-956-13-1521-1.

⁹⁰ DORNBUSCH, Rudiger a Sebastián EDWARDS, *The Macroeconomics of Populism in Latin America* s. 125-127.

„rudého sendviče“⁹¹ mezi Chile a Kubou a dalším rozšiřováním komunismu v americké sféře vlivu. Tyto obavy rozhodně byly opodstatněné. Hned v několika následujících dnech po Allendeho zvolení nechal odhalit sochu marxistovi Che Guevarovi, navázal intenzivní diplomatické vztahy s Kubou a sblížil se se Severní Koreou a Severním Vietnamem.⁹² Podstatné však byly pro Američany i ekonomické důvody, především ochrana investic v chilských měděných dolech, které byly znárodněny v létě 1971.⁹³

Po americkém neúspěšném pokusu o převrat v roce 1970, který skončil smrtí chilského vojenského velitele René Schneidera,⁹⁴ se prezident Nixon ve spolupráci s CIA uchýlil k pasivnějším krokům. V období 1971 až 1973 se snažil především o finanční podporu opozičních, prodemokratických stran Chile, které by v následujících prezidentských volbách byly schopny porazit Allendeho Unidad Popular.⁹⁵

Ovšem Allendeho pád nebyl způsobený zvenčí taktickou zahraniční politikou USA, ale vlastními ekonomickými rozhodnutími, které vyústily v **nízkou produktivitu práce, nedostatek věcí každodenní potřeby a morbidní inflaci**, která v roce 1973 přesáhla 300 %.⁹⁶ Politická scéna byla silně polarizovaná, stávky a pouliční boje byly na každodenním pořádku a armáda hrála stále větší roli při zajišťování běžného chodu státu.

2.1.2 Období diktatury vojenské junty v období 1973-1988

Úspěšný vojenský převrat se uskutečnil 11. září 1973 v hlavním městě Santiagu, kde jednotky vojenské junty pod velením Augusta Pinocheta zaútočily na prezidentský palác La Moneda. Obklíčený Allende tentýž den naposledy promluvil k lidu prostřednictvím rádia. Ve svém projevu se odmítnul dobrovolně vzdát, deklaroval věrnost zemi a povzbudil své příznivce k boji proti imperialismu a kapitalismu.⁹⁷ V ten samý den byl označen za mrtvého. Jako oficiální příčinou smrti byla určena sebevražda, pravděpodobně útočnou zbraní, kterou dostal jako dar od Fidela Castra.⁹⁸

Do vedení státu se po jedenáctém září dostal generál Augusto Pinochet, jehož hlavním cílem bylo v prvních letech vlády navrácení ekonomické stability a pořádku v Chile.

⁹¹ DALLEK, Robert. *Nixon and Kissinger: Partners in Power*. New York: HarperCollins Pub, 2007, s. 233. ISBN 978-0-06-072230-2.

⁹² KISSINGER, Henry. *Years of upheaval*, s. 378.

⁹³ COLLIER, Simon a William F. SATER. 4. aktual. vyd. *A History of Chile, 1808-2002*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 334. ISBN 978-0-521-53484-0.

⁹⁴ CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *CIA Activities in Chile* [online].

⁹⁵ HANHIMAKI, Jussi M. *The Flawed Architect: Henry Kissinger and American Foreign Policy*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 104. ISBN 978-0-19-534674-9.

⁹⁶ Inflation, consumer prices (annual %). *World Bank Group* [online]. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=CL>

⁹⁷ Salvador Allende's Last Speech with English Subtitles. In: *Youtube* [online video]. 11.09.2013 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://youtu.be/HC8UirZLCZQ>. Kanál uživatele Argentina Independent.

⁹⁸ AXELROD, Alan. *The Real History of the Cold War: A New Look at the Past*. New York: Sterling Publishing Company, Inc., 2009, s. 389. ISBN 978-1-4027-6302-1.

Rozhodl se toho dosáhnout za pomoci skupiny ekonomů z Universidad Católica de Chile pod přezdívkou Chicago Boys, kteří byli jediní civilní zástupci v nově vzniklé vládě. Jednalo se o uskupení ekonomů zastávající neoliberální monetaristické myšlenky, které načerpali během studií na Chicagské univerzitě.⁹⁹

Nejtíživějším problémem, se kterým se chilská ekonomika potýkala, byla inflace. Proti ní se Chicago Boys rozhodli bojovat prosazením **neoliberálních reforem, které zahrnovaly deregulaci ekonomiky, zjednodušení podnikání, snížení a sjednocení cel a tarifů na dovoz z dřívějších 94 % (v průměru) na 10 %, snížení počtu státních zaměstnanců a drastické omezení veřejného vlastnictví firem z původních 500 během Allendeho vlády na 25 v roce 1980.**¹⁰⁰ Ovšem výsledky se dostavovaly pozvolna. Jedním z logických vysvětlení pomalého procesu je fakt, že reformy necílily pouze na stabilizaci inflace, ale měnily celou strukturu a fungování ekonomiky.

Pinochetova vláda se však nezaměřovala pouze na ekonomické, ale také na sociální reformy. Mezi významné počiny patří například privatizační reforma zdravotnictví, která přinesla významné snížení státních výdajů a rozvoj soukromého sektoru ve zdravotnictví¹⁰¹ nebo reforma školství na friedmanovském principu s cílem zefektivnit systém vzdělání. Ten byl nově založený na decentralizaci veřejného školství, které bylo placeno z městských rozpočtů a také na změně způsobu distribuce vládních financí pro soukromé školy. Ty mezi sebou soutěžily o vouchery,¹⁰² které byly přidělovány jednotlivým občanům, aby se poté mohli svobodně rozhodnout, v jakých školách je uplatní.

Období diktatury vojenské junty bylo ukončeno roku 1988, kdy se ve svobodném referendu 56 % Chilanů vyjádřilo proti pokračování vlády Augusta Pinocheta.¹⁰³ Ten porážku přijal, odešel z prezidentského úřadu v roce 1990 bez použití násilí a dodnes je považován za jednu z historicky sporných osobností. Na jedné straně byl autoritářský režim schopen prosadit rozsáhlé ekonomické a sociální reformy, které stabilizovaly veřejné finance a nastartovaly ekonomický růst, na druhé straně udržení tohoto režimu bylo vykoupeno za

⁹⁹ BIGLAISER, Glen. The Internationalization of Chicago's Economics in Latin America. *Economic Development and Cultural Change* [online]. 2002, roč. 50, č. 2, s. 269. ISSN 00130079, 15392988. Dostupné z: doi:10.1086/322875

¹⁰⁰ VALDES, Juan Gabriel. *Pinochet's Economists: The Chicago School of Economics in Chile*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995, s. 22. ISBN 978-0-521-45146-8.

¹⁰¹ ALBRECHT, Gary L., Ray FITZPATRICK a Susan SCRIMSHAW. *Handbook of social studies in health and medicine*. London; Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, 2003, s. 449. ISBN 978-0-7619-4272-6.

¹⁰² BARAHONA, Malba. *English Language Teacher Education in Chile: A Cultural Historical Activity Theory Perspective*. New York: Routledge, 2015, s. 17. ISBN 978-1-317-42563-2.

¹⁰³ BUTLER, David a Austin RANNEY. *Referendums Around the World: The Growing Use of Direct Democracy*. Washington: American Enterprise Institute, 1994, s. 6-7. ISBN 978-0-8447-3853-6.

cenu porušování lidských práv a likvidace zhruba tří tisíc lidí¹⁰⁴ patřících k Pinochetově opozici.

2.2 Analýza exportu

Chile patří historicky mezi nejbohatší země Jižní Ameriky hlavně díky rozsáhlým nalezištím surovin, především mědi. Ta činila a činí i doposud největší exportní položku země.¹⁰⁵ Jednou z předností je také strategicky výhodná poloha na pobřeží Pacifiku, která umožňuje dobrou dostupnost námořního obchodu. I v současné době rozvinutých technologií a boomu letecké dopravy, probíhá 95 % exportu Chile námořní cestou.¹⁰⁶ Mezi nejvýznamnější přístavy z obchodního hlediska patří dlouhodobě Valparaíso, který je zároveň hlavní základnou chilského námořnictva.

V období 60. a 70. let můžeme celkový export rozdělit do několika skupin podle typu vyvážených produktů na: měď; ostatní minerály (z velké části molybden, používaný do směsi pro tvorbu železa); papír a výrobky ze dřeva; zemědělské produkty a ryby; služby a poslední kategorii zahrnují ostatní výrobky, které pro svou odlišnou povahu nemůžeme zahrnout ani do jedné z předcházejících skupin¹⁰⁷, neboť se v mnoha případech jedná o produkty, jejichž výroba později rozroste a stanou se posléze pro Chile typické, jako například víno.

2.2.1 Těžba mědi 1968-1978

Období druhé poloviny 60. a 70. let bylo nejenom politicky, ale také ekonomicky velmi turbulentní. Ať už v čele státu stál jakýkoliv prezident, pokaždé byla jedením z jeho prvních kroků reforma nejdůležitějšího chilského průmyslu, těžebního. Z tohoto důvodu si v období zhruba dvanácti let prošel měděný průmysl řadou významných změn od nacionalizace až po masivní privatizaci. A právě tyto změny se promítaly do množství produkované a posléze exportované mědi.

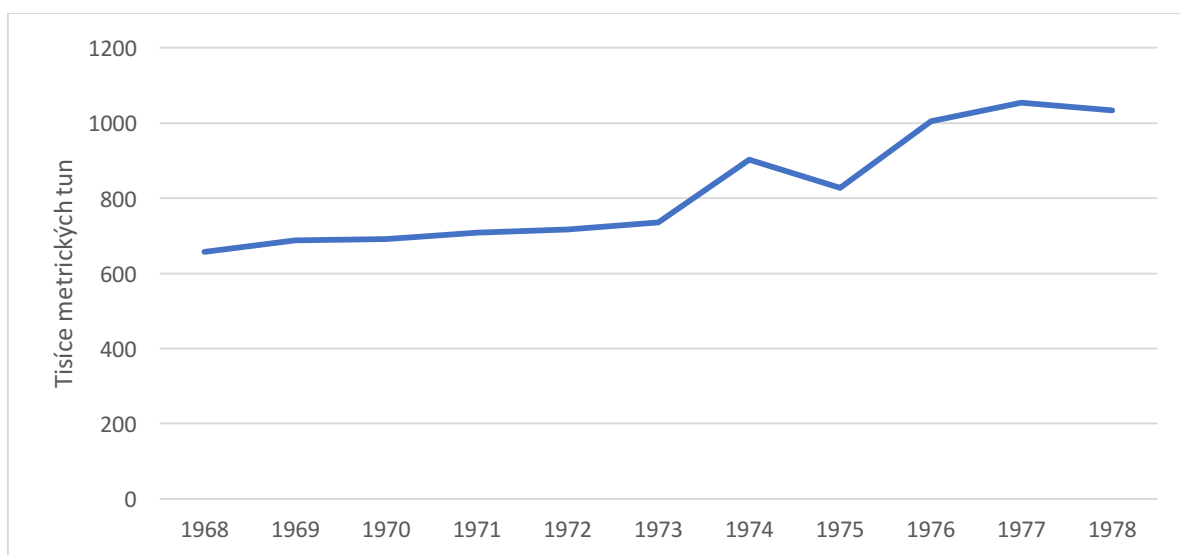
¹⁰⁴ STERN, Steve J. *Reckoning with Pinochet: The Memory Question in Democratic Chile, 1989–2006*. B.m.: Duke University Press, 2010, s. 23. ISBN 978-0-8223-9177-7.

¹⁰⁵ ANON. *Chile: mineral, mining sector investment and business guide*. Washington, DC: International Business Publications, 2012, s. 42. ISBN 978-1-4330-0664-7.

¹⁰⁶ OECD. *Better Policies Chile: Policy Priorities for Stronger and More Equitable Growth*. Paris: OECD Publishing, 2016, s. 16. ISBN 978-92-64-25118-2.

¹⁰⁷ FRENCH-DAVIS, Ricardo a Barbara STALLINGS. *Reformas, crecimiento y políticas sociales en Chile desde 1973*, s. 105.

Graf 2: Množství vytěžené mědi v období 1968-1978

Zdroj: *La Comisión Chilena del Cobre*¹⁰⁸

Na **grafu číslo 2** pozorujeme množství celkově vytěžené mědi v rozpětí let 1968 až 1978. Je patrné, že množství mědi v období 1968 až 1972 stoupá, konkrétně z 657 milionů metrických tun v roce 1968 na 716,8 v roce 1972, nicméně produkce nedosahuje zdvojnásobení slibovaného prezidentem Freiem v plánu tzv. „chilenizace“ průmyslu, který vešel v platnost v roce 1966. Jednalo se o plán expanze průmyslu, s cílem 100 % nárůstu produkce mědi do roku 1972¹⁰⁹ a **získání nadpolovičního státního podílu** ve firmách, původně vlastněných zahraničními subjekty, většinou severoamerickými. Tento majoritní podíl si stát zajistil nákupem akcií dané firmy.¹¹⁰ Jednalo se o poměrně logický vládní krok, jelikož naprostá většina podniků byla do té doby ve vlastnictví zahraničních subjektů a jediným možným způsobem, jakým mohla Chile benefitovat ze svých měděných zásob, bylo pouze výběrem daní.¹¹¹

Další velmi významnou událostí bylo zestátnění měděného průmyslu, které proběhlo s minimální náhradou po nástupu marxistického prezidenta Allendeho v polovině roku 1971.¹¹² Ovšem i přes poměrně drastické legislativní změny, které musely být provedeny, aby bylo zestátnění legálně umožněno, a přes časté stávky hornických odborů za zvýšení

¹⁰⁸ Producción Minera. *Cochilco, Ministerio de Minería* [online]. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z:

<https://www.cochilco.cl/Paginas/Estadisticas/Bases%20de%20Datos/Produccion%20C3%B3n-Minera.aspx>. Tabulka vztahující se k Producción cobre de mina por empresa

¹⁰⁹ GAZMURI, Cristián. *Historia de Chile: 1891-1994. Política, economía, sociedad, cultura, vida privada, episodios*. Santiago de Chile: RIL Editores, 2014, s. 277.

¹¹⁰ RECTOR, John L. *The History of Chile*. 1. vyd. New York: Palgrave Macmillan, 2005, s. 164. ISBN 978-1-4039-6257-7.

¹¹¹ FLEMING, John. The Nationalisation of Chile's Large Copper Companies in Contemporary Interstate Relations. In: *Villanova Law Review* [online]. 1973, roč. 18, č. 4, s. 595 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z:

<http://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1985&context=vlr>

¹¹² CASANOVA, Pablo González. *América Latina: América del Sur*. 6. edit. vyd. México, D.F: Siglo XXI, 1979, s. 268. ISBN 978-968-23-0280-0.

mezd s cílem oslabit vládu,¹¹³ nepřineslo zestátnění žádný výrazný výkyv v těžbě a množství produkované mědi a pokračovalo dál po stejné trajektorii mírného růstu.

Nejvýraznější pokles produkce ve sledovaném období byl zaznamenán roku 1975 během vlády vojenského režimu, kdy z původních 902,1 milionu metrických tun poklesla těžba na 828,3 milionů, což odpovídá propadu o 8,9 %. Důvodem byla jednak nastupující hospodářská recese po prvním ropném šoku, ale především také výrazné snížení státních výdajů, které zapříčinilo masivní propouštění státních zaměstnanců. Během roku 1975 se podařilo snížit výdaje na firmy ve veřejném vlastnictví o 27 % a státní veřejné investice poklesly o 50 %.¹¹⁴

Toto snížení těžby bylo však pouze dočasné a nastartovalo velmi úspěšné období. Už na konci roku 1976, tedy zhruba tři a čtvrt roku po nástupu vojenského režimu, výrazně vzrostla těžba o zhruba 36,7 % oproti roku 1973 a pokračovala ve vzrůstajícím tempu.

2.2.2 Podíl mědi na celkovém exportu v období 1968-1978

Měď, jako největší chilské bohatství, tvořila a tvoří i nyní nejdůležitější položku exportu. Ale i přes zvyšování těžby můžeme sledovat postupné snižování jejího podílu na exportu, které je patrné především po roce 1973, kdy došlo k tržně-liberalizačním reformám.¹¹⁵

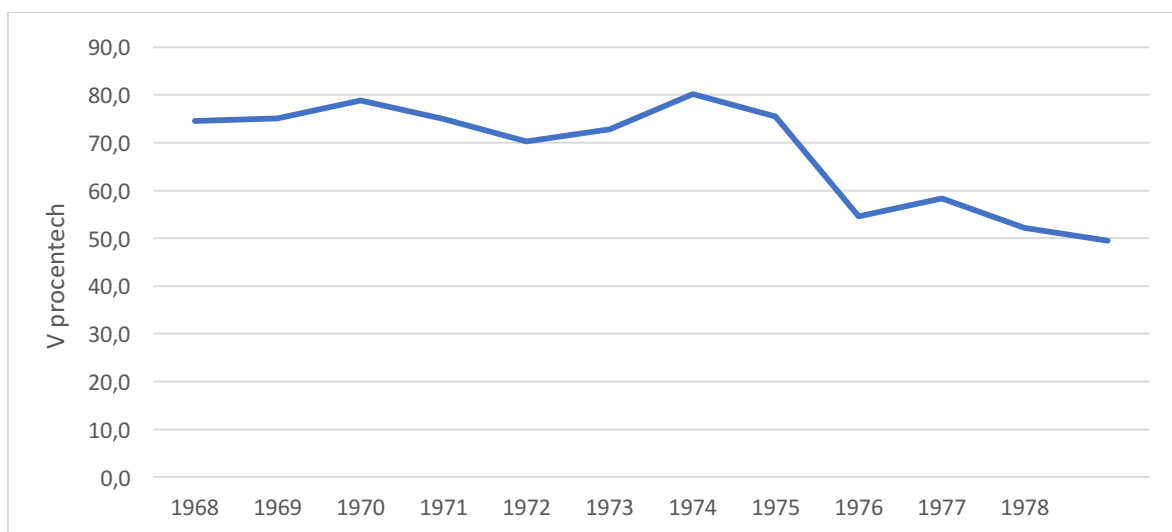
V grafu číslo 3 můžeme sledovat snížení zastoupení mědi na exportu o 8,6 % během roku 1970 a 1971, ke kterému docházelo i přes zvyšování množství vytěžené mědi. Významným důvodem tohoto poklesu bylo snížením ceny mědi na komoditních trzích během roku 1970 a udržování podobně nízké ceny během roku 1971, což je demonstrováno v grafu číslo 4. Tento propad ceny byl, mimo jiné, záměrně vyvolaný Spojenými státy, jako reakce na nově zvoleného prezidenta, jenž ideově nezapadal do amerického zahraničně politického formátu.

¹¹³ BIZZARRO, Salvatore. *Historical Dictionary of Chile*. Lanham: Scarecrow Press, 2005, s. 190. ISBN 978-0-8108-6542-6.

¹¹⁴ DÉLANO, Manuel a Hugo TRASLAVIÑA. La herencia de los Chicago Boys, s. 47.

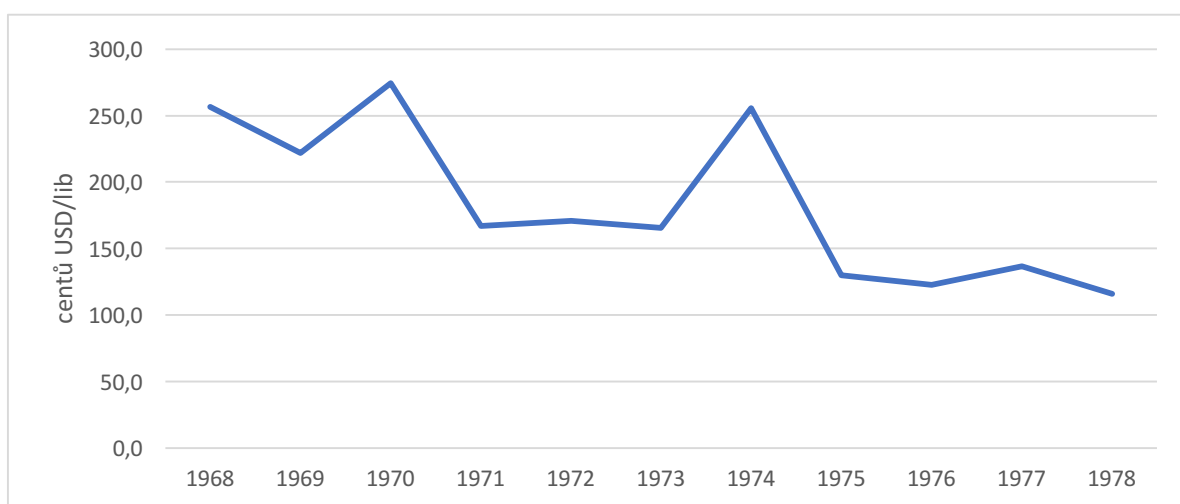
¹¹⁵ CRESPI, Gustavo; ALVAREZ, Roberto. Exporter performance and promotion instruments: Chilean empirical evidence. In: *Estudios de Economía* [online]. Diciembre 2000, roč. 27, č. 2, s. 226 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.econ.uchile.cl/uploads/publicacion/a45b343b-1f20-402b-95e2-38d6b3479ff9.pdf>

Graf 3: Podíl mědi na exportu 1968-1978

Zdroj: Banco Central de Chile¹¹⁶

Graf 4: Vývoj ceny mědi 1968-1978

Zdroj: Banco Central de Chile¹¹⁷

Tato událost na komoditním trhu měla posléze také vliv na množství chilských devizových rezerv. Z počátečních 343 milionů dolarů v roce 1970 spadly během 12 měsíců na pouhých 32,3 milionů dolarů¹¹⁸ a v následujících dvou letech jejich zásoba nadále klesala. Toto však bylo především ovlivněno politikou levicové vlády, která devizovými rezervami

¹¹⁶ BANCO CENTRAL DE CHILE, Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000, s. 793-794.

¹¹⁷ BANCO CENTRAL DE CHILE, Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000, s. 429.

¹¹⁸ MEDINA, Eden. *Cybernetic Revolutionaries: Technology and Politics in Allende's Chile*. Cambridge: MIT Press, 2014, s. 68. ISBN 978-0-262-52596-1.

financovala svoji expanzivní politiku neúměrného zvyšování platů v poměru k růstu HDP a nárůstu výstavby a poskytování veřejných statků.¹¹⁹

Také bilance zahraničního obchodu se změnila. V roce 1970 bylo Chile převážně exportní ekonomikou s přebytkem platební bilance 95 milionů dolarů, ale o rok později již vykazovala deficit 90 milionů.¹²⁰ Import se z velké části týkal nejenom spotřebního zboží, ale především potravin. Dělo se to jednak z důvodů vzrůstající poptávky po jídle od nejnižší třídy, která díky sociálním reformám levicové vlády měla možnost konzumovat více než kdy jindy, a zároveň import jídla rostl i proto, že domácí zemědělství bylo velmi neefektivní. To byl dlouhodobě velký chilský problém, nicméně během Allendeho vlády se ještě více prohloubil a množství produkce zemědělství spadlo na úroveň dosaženou před začátkem 60. let.¹²¹

Z grafu číslo 3 je také patrné, že během roku 1972 a 1973, tedy dvou posledních let Allendeho vlády, docházelo opět k nárůstu množství mědi na celkovém exportu Chile. Jedním z hlavních faktorů bylo bezpochyby znárodnění měděného průmyslu v polovině roku 1971,¹²² což mělo za následek zvyšování množství zaměstnanců v tomto odvětví, jelikož se vláda mimo jiné zaměřovala i na snížení nezaměstnanosti.¹²³ Tím se i vysvětluje nárůst vytěženého množství mědi, které demonstroval graf 2.

Znárodnění však způsobilo odliv kvalifikované pracovní síly a tím i snížení efektivity výroby. Navíc se nezdálo, že americké těžební korporace - před odevzdáním firmy do státních rukou - záměrně poničily výrobní stroje tak,¹²⁴ aby musely být některé součástky, na něž v řadě případů měly technologický monopol právě USA, znovu zakoupeny. Tím se výroba opět prodražovala. **Celkové množství vytěžené mědi a celkový podíl mědi na exportu vzrostl, ovšem za vysokých státních nákladů.**

Změna v nastoleném trendu levicovou vládou přišla po roce 1973. Už během roku 1974 došlo k poklesu podílu mědi na celkovém exportu o 19,3 %, ovšem zároveň také došlo k poměrně zásadnímu poklesu ceny mědi. V důsledku ropného šoku došlo ke snížení její ceny o více jak polovinu během let 1974 a 1975.

¹¹⁹ DORNBUSCH, Rudiger a Sebastian EDWARDS. *The Macroeconomics of Populism in Latin America*, s. 53.

¹²⁰ BETHELL, Leslie. *Chile Since Independence*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1993, s. 162. ISBN 978-0-521-43987-9.

¹²¹ TSAKOK, Isabelle. *Success in agricultural transformation: what it means and what makes it happen*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2011, s. 167. ISBN 978-0-521-88894-3.

¹²² VERGARA, Angela. *Copper workers, international business, and domestic politics in Cold War Chile*. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2008, s. 1. ISBN 978-0-271-03334-1.

¹²³ GALEA, Sandro. *Macrosocial Determinants of Population Health*. New York, NY: Springer Science & Business Media, 2007, s. 119. ISBN 978-0-387-70812-6.

¹²⁴ ROXBOROUGH, Ian, Philip J O'BRIEN a Jacqueline RODDICK, 1977. *Chile: the state and revolution*. London: Macmillan, 1977, s. 135. ISBN 978-0-333-19136-1.

Současně také během roku 1974 započalo období odstraňování bariér zahraničního obchodu omezováním dovozních cel. Například v roce 1973 bylo průměrné clo uvalené na zboží 105 % a maximální výše cla se vyšplhala až na 750 %. V roce 1974 již došlo k prvnímu snížení cel na průměrnou hodnotu 75 % a nadále pokračovalo v sestupném trendu. Zároveň také byly odstraněny všechny předchozí kvóty uvalené na dovoz, jako například zákaz dovozu více jak 300 kusů zboží.¹²⁵

Dalším z významných vládních kroků k podpoře diverzifikace bylo roku 1976 založení neziskové organizace *Fundación de Chile*, která funguje do současnosti. Hlavním úkolem této nadace je podpora zavádění inovací, rozšiřování výzkumu nových technologií a pomoc méně rozvinutým oborům podnikání, jímž bylo na konci 70. let například potravinářství.¹²⁶

Tento projekt byl v období 70. let ze značné části financován americkou telekomunikační společností International Telephone and Telegraph (ITT).¹²⁷ Ta měla majoritní zastoupení na chilském trhu a na začátku 70. let se snažila o finanční pomoc opozičním silám proti Allendemu. Pro ITT nebyly snahy o ovlivňování politického podnebí ve prospěch svých zájmů ničím novým. Pod vedením amerického podnikatele Behma například firma během druhé světové války vlastnila 28 % akcií Focke-Wulf, nechvalně známého výrobce nacistických letounů, a sám Behm finančně podporoval fungování nacistické tajné policie Gestapo.¹²⁸

2.2.3 Mezinárodní kontext celkového exportu v období 1969-1978

Propad množství exportu v letech 1971 a 1972, který můžeme pozorovat v grafu číslo 5, má na svědomí nejenom finančně náročná levicová vláda, ale také americký boj proti ideově nepohodlnému prezidentovi Allendemu, který probíhal pasivně, ale velmi účinně. Strategie prezidenta Richarda Nixona a Henryho Kissingera, který byl v té době prezidentovým poradcem v otázkách národní bezpečnosti, se nesla v duchu „*make the economy scream*“.¹²⁹ Jednalo se o sérii opatření, které měly za úkol co nejvíce zpomalit

¹²⁵ HELLEINER, Gerry. *Trade Policy and Industrialization in Turbulent Times*. London, New York: Routledge, 2002, s. 98. ISBN 0-415-10711-3.

¹²⁶ AUBERT, Jean-Eric. *Promoting Innovation in Developing Countries: A Conceptual Framework*. B.m.: World Bank Publications, 2005, s. 20.

¹²⁷ MACDONALD, Scott B. a Georges A. FAURIOL. *Fast Forward: Latin America on the Edge of the 21st Century*. New Brunswick: Transaction Publishers, 1997, s. 41. ISBN 0-7658-0495-6.

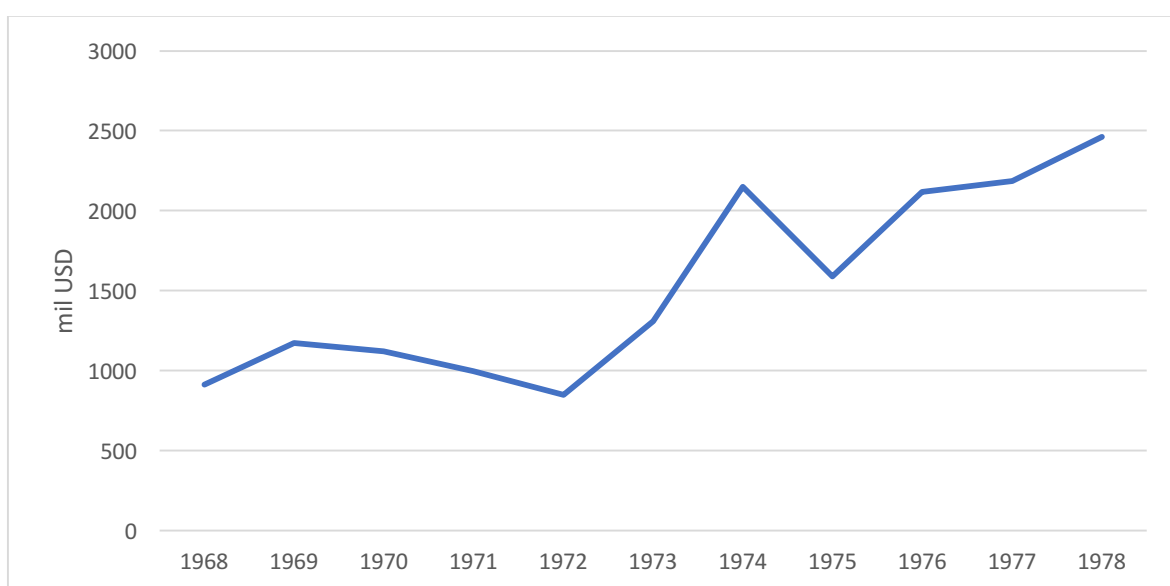
¹²⁸ YEADON, Glen. *The Nazi Hydra in America: Suppressed History of a Century: Wall Street and the Rise of the Fourth Reich*. Joshua Tree, Calif: Progressive Press, 2008, s. 197. ISBN 978-0-930852-43-6.

¹²⁹ DAVIES, M. *International Political Economy and Mass Communication in Chile: National Intellectuals and Transnational Hegemony*. New York: St. Martin's Press, 1999, s. 175. ISBN 978-0-230-50936-8.

chilskou ekonomiku, tím způsobit vládě vnitrostátní problémy, jenž by vedly ke změně politické nálady v zemi a vyústily ve zvolení nového prezidenta.

Mezi tyto kroky patřilo snížení tržní ceny mědi, způsobující značný pokles příjmů do státní pokladny; vytvoření tlaku na americké banky k omezení půjček poskytovaných Chile; šíření finanční paniky, zapříčiňující runy na banky; snižování množství exportu nejenom technických součástek, ale také jídla do Chile.¹³⁰ Všechna tato opatření šla ruku v ruce s hyperinflací a narůstajícími státními výdaji. To způsobovalo stále častější stávky, které měly negativní vliv na množství exportu v obou letech.

Graf 5: Celkové množství exportu 1968–1978

Zdroj: Banco Central de Chile¹³¹

V grafu číslo 5 si můžeme všimnout, že v důsledku těchto událostí klesl v roce 1972 export na 855,4 milionů dolarů, což odpovídá zhruba 30 % poklesu exportu oproti roku 1970.

Další mezinárodní událostí, která ovlivnila objem chilského exportu, bylo uzavření zlatého okna neboli Nixonův šok v roce 1971, kdy došlo ke zrušení směnitelnosti dolaru za zlato.¹³² Výsledkem tohoto kroku byla **devalvace** dolaru vůči ostatním měnám, což zdražilo ceny exportu vyspělých zemí a zvýšilo cenu importovaného zboží do Chile. To se týkalo především jídla, které tvořilo jednu třetinu celkového chilského dovozu,¹³³ neboť to byly

¹³⁰ NAYLOR, R. T. *Economic Warfare: Sanctions, Embargo Busting, and Their Human Cost*. Boston: UPNE, 1999, s. 1. ISBN 978-1-55553-499-8.

¹³¹ BANCO CENTRAL DE CHILE, *Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000*, s. 793-794.

¹³² SPERO, Joan Edelman Edelman a Jeffrey A. HART. 7th ed. *The Politics of International Economic Relations*. Boston, MA: Wadsworth Cengage Learning, 2010, s. 24. ISBN 0-534-60274-6.

¹³³ SIDERI, S. *Chile 1970–73: Economic Development and Its International Setting: Self Criticism of the Unidad Popular Government's Policies*. Boston: Springer Science & Business Media, 1979, s. 77. ISBN 978-1-4613-3949-6.

právě vyspělé země jako USA, které do země exportovaly potraviny.¹³⁴ **Zdražený import snížil v zemi kupní sílu, což se následně promítlo i do snížení chilského exportu.**

Rok 1973 se stal pro vývoj Chile klíčový. Nově vzniklá vojenská vláda se hned od začátku musela potýkat nejenom s vnitřními ekonomickými problémy, jako bylo například vysoké státní zadlužení, které roku 1973 dosáhlo 24 % chilského HDP, což byl nárůst o zhruba 890 % oproti roku 1970;¹³⁵ ale také musela reagovat na první ropný šok, jenž propukl následující měsíc po vojenském převratu¹³⁶ a způsobil hospodářskou recesi v období 1973 až 1975.

I přes začínající recesi cena mědi v roce 1973 stoukala a v dubnu 1974 se vyšplhala na svou do té doby nejvyšší hodnotu. Recese se začala projevovat až v druhé polovině roku 1974 snížením poptávky po kovu, po kterém následoval strmý pádem ceny na průměrných 0,56 dolarů za libru v roce 1975.¹³⁷ To - spolu se šokovou reformou snižující státní výdaje - negativně ovlivnilo export, který meziročně poklesl z původních 2150,5 milionů dolarů v roce 1974 na 1589,5 milionů dolarů v roce 1975, což představuje zhruba meziroční propad o 21,6 %.

2.2.4 Množství exportu do vybraných zemí v období 1969-1973

Dalším zajímavým projevem změny politického režimu v roce 1970 bylo přeorientování exportu na jiné země s komunistickými režimy, se kterými předtím Chile neudržovala silné obchodní vztahy.

V tabulce číslo 1 si můžeme všimnout odklonu obchodování s USA a poměrně rychlého nárůstu exportu především na Kubu, se kterou Allende navázal blízké vztahy i přesto, že Castro často kritizoval jeho zbrklost a počáteční přílišnou důraznost ve vynucování antiburžoazní ideologie.¹³⁸

Co se týče obchodování se Sovětským svazem, export se také zvýšil, nicméně v porovnání s Kubou pomaleji. Jedním z vysvětlení může být ne úplně vřelá odezva z Moskvy, která Allendeho varovala před následky příliš rychlého ochlazení obchodních vztahů se Spojenými státy a upozornila ho, že nemůže Chile finančně podporovat v takové

¹³⁴ FRANK, Andre Gunder. 3. edit. vyd., 2009. *Capitalism and underdevelopment in Latin America; historical studies of Chile and Brazil*. New York: Monthly Review Press, 1969, s. 102. ISBN 978-0-85345-093-1.

¹³⁵ COEYMAN, Juan Eduardo a Yair MUNDLAK. *Sectoral growth in Chile, 1962-82*. Washington, D.C.: International Food Policy Research Institute, 1993, s. 100. ISBN 978-0-89629-098-3.

¹³⁶ VENN, Fiona. *The oil crisis*. London: Longman, 2002, s. 7. Turning points series. ISBN 978-0-582-30809-1.

¹³⁷ BANCO CENTRAL DE CHILE, *Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000*, s. 429.

¹³⁸ QURESHI, Lubna Z. *Nixon, Kissinger, and Allende: U.S. involvement in the 1973 coup in Chile* [online]. Lanham, MD: Lexington Books, 2009, s. 95 [vid. 2016-11-22]. ISBN 978-0-7391-3210-4. Dostupné z: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=467313>

míře, jako podporuje Kubu.¹³⁹ Zároveň také bylo pro Chile náročné nacházet exportní artikly do Sovětského svazu, jelikož ten sám byl exportérem mědi a v období let 1966 až 1974 její vývoz dokonce zdvojnásobil.¹⁴⁰

Tabulka 1: Množství exportu Chile do vybraných zemích (v dolarech)

	Celkově	USA	Kuba	SSSR	Čína
1969	1 067 881 920	186 365 648	1 399	3 199	899
1970	1 233 610 112	177 370 928	3 110 085	192 044	7 042
1971	961 155 328	76 664 736	6 890 283	280 811	337 959
1972	855 444 608	82 099 264	12 828 330	8 694 799	23 172 472
1973	1 249 426 176	108 872 648	5 845 679	13 653 736	463 021

Zdroj: *The United Nations Commodity Trade Statistics Database*¹⁴¹

Další zemí, která zvýšila svůj zájem v Chile po zvolení levicového prezidenta, byla Čína. Allende byl prvním jihoamerickým prezidentem, který navázal s Pekingem diplomatické vztahy.¹⁴⁴ Toto sblížení vedlo nejenom ke zvýšení celkového exportu do Číny, ale také k přílivu kapitálu do Chile. Čína totiž poskytla Chile několik velmi štědrých půjček v celkové hodnotě kolem 100 milionů dolarů, z něhož 70 milionů, které byly poskytnuty na rozvoj malých a středních výrobních podniků, bylo splatných až po padesáti letech.¹⁴⁵

2.2.5 Podíl exportu na HDP v období 1968-1978

Jako jedním z hlavních projevů odklonu od aplikování silně levicové ekonomické doktríny a přechodu na liberální, protřzní monetaristické myšlenky prosazované skupinou ekonomů Chicago Boys po roce 1973, je zvýšení podílu exportu na celkovém HDP.

¹³⁹ FAURIOL, Georges A. a Eva LOSER. *Cuba: the international dimension*. New Brunswick (U.S.A.): Transaction Publishers, 1990, s. 103. ISBN 978-0-88738-324-3.

¹⁴⁰ KOSTECKI, M. M. *The Soviet impact on commodity markets*. London: Macmillan, 1984, s. 139. ISBN 978-0-333-34160-5.

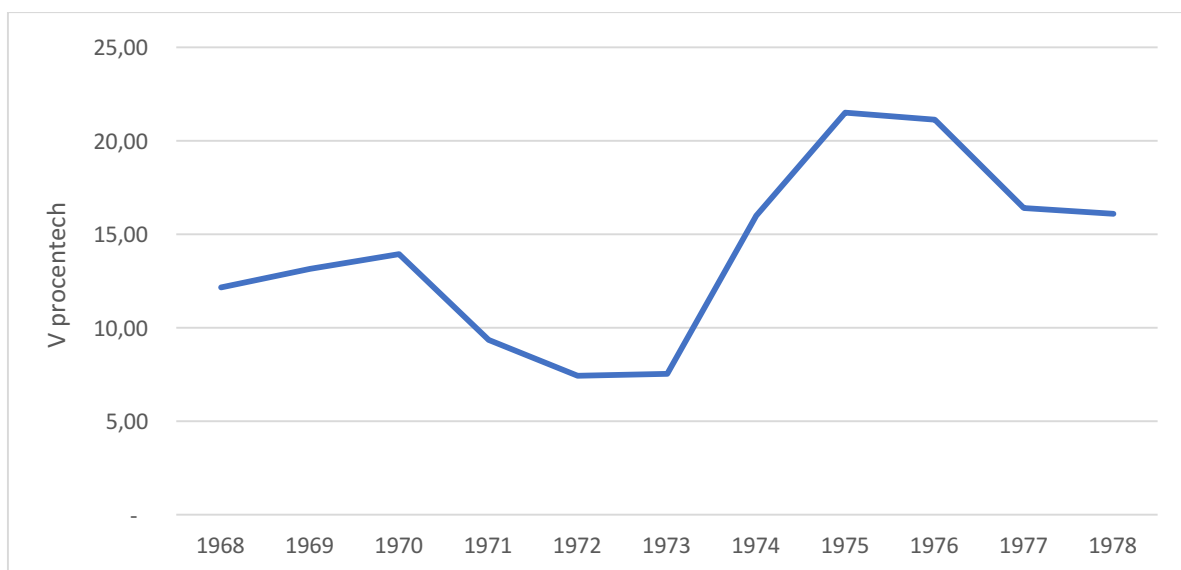
¹⁴¹ THE UNITED NATIONS COMMODITY TRADE STATISTICS DATABASE. Basic Query Results [online tabulka]. In: *United Nations Statistics Division - Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE)* [online]. New York: United Nations. © 2010 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z:

<https://comtrade.un.org/db/dqBasicQueryResults.aspx?cc=TOTAL&px=S1&r=152&y=1969,1970,1971,1972,1973,1974&rg=2&so=999>

¹⁴⁴ Bilateral Relations. In: *Embajada de Chile en China* [online]. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://chile.gob.cl/china/en/relacion-bilateral/comercio-relaciones-bilaterales/>

¹⁴⁵ COPPER, John Franklin a John Franklin COPPER. *Strategy beyond Asia and challenges to the United States and the international order*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2016, s. 121. ISBN 978-1-137-53268-8.

Graf 6: Podíl exportu na HDP v období 1968-1978

Zdroj: *World Bank*^{146 147}

Na grafu číslo 6 si můžeme všimnout, že se tento podíl v období let vlády komunistického prezidenta pohybuje pod 10 % HDP, konkrétně nejnižší hodnoty dosáhnul roku 1972 se 7,4 %. Jelikož Allende byl komunistickým vůdcem, který se okamžitě po nástupu snažil o bezpodmínečné aplikování marxistických myšlenek, jedním z možných vysvětlení tohoto poklesu je (z jeho ideologického hlediska) pokus o odklon od „zhoubného“ kapitalistického způsobu fungování ekonomiky prostřednictvím čilého zahraničního obchodu, především exportu zboží a kapitálu.¹⁴⁸ Ideologie tedy v tomto případě mohla hrát určitou roli, ale mezi hlavní překážky exportu bezpochyby patřily vnitrostátní ekonomického důvody, jako bylo snížení produktivity výroby a časté stávky, které v extrémním případě roku 1973 zastavily výrobu na 74 dní a způsobily veřejnému sektoru škodu odhadovanou na 70 milionů dolarů.¹⁴⁹

Po nástupu vojenského režimu v roce 1973 došlo prostřednictvím skupiny ekonomů Chicago Boys, kteří spravovali ekonomickou stránku státu, k uvedení do praxe protržních liberálních reforem. Právě tyto reformy nastartovaly nebývalý ekonomický růst země, který byl z velké části poháněn rostoucím množstvím exportu. Jednalo se především o růst v

¹⁴⁶ WORLD BANK. Merchandise exports (current US\$) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT?end=1980&locations=CL&start=1960>

¹⁴⁷ WORLD BANK. GDP (current US\$) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT?end=1980&locations=CL&start=1960>

¹⁴⁸ MACGREGOR, David. *Routledge library editions: Marxism*. London: Routledge, 2015, s. 228. ISBN 978-1-138-85502-1.

¹⁴⁹ FALCOFF, Mark. *Modern Chile, 1970-1989: a critical history*, s. 137.

odvětví neminerálního typu a také služeb, jež se předtím nacházely na poměrně nízké úrovni. Reformy byly zároveň katalyzátorem přeorientování podnikání z původně hůře exportovatelných odvětví, jako byl například textilní průmysl, na nové obory, které byly z velké části zaměřené především na obchodní styk se zahraničními trhy a přispěly k diverzifikaci podnikání v zemi.¹⁵⁰ Právě z těchto důvodů můžeme sledovat nárůst podílu exportu na HDP v období po roce 1973, kdy vývoz tvořil 7,5 % HDP a za pět let se více jak zdvojnásobil na hodnotu 16,1 %.

2.3 Analýza inflace

Na rozdíl od jiných jihoamerických států, například Argentiny, Chile patřilo v první polovině 20. století, a především pak v 50. a 60. letech, mezi země se silnou demokratickou tradicí a poměrně stabilním a neturbulentním politickým systémem. Mezi ekonomické problémy, se kterými se dlouhodobě (a ne vždy úspěšně) potýkalo již od 19. století, patřila inflace.¹⁵¹ Právě ta od 30. let fungovala do určité míry jako nástroj pro zmírnění sociálního napětí, používaný demokratickými stranami během jejich vlád.¹⁵² Jedním z důvodů tohoto „zneužívání“ inflace mohl být fakt, že ustanovením ústavy z roku 1925 bylo Chile prezidentskou republikou s šestiletým volebním obdobím prezidenta, kterého nebylo možné zvolit podruhé.¹⁵³ Důsledkem byla postupná ztráta motivací usilovat a pečovat o co nejefektivnější vládu.

2.3.1 Ekonomická situace v 60. letech

Ve volebním období roku 1958 až 1964 byl zvolen prezidentem středo-pravicový, nezávislý kandidát Jorge Alessandri, který předtím působil jako ministr financí a jehož hlavním cílem byla stabilizace inflace a změna dosavadního kurzu rostoucí státní kontroly ekonomiky.¹⁵⁴ Toho cíle se snažil dosáhnout zrušením valorizace mezd podle aktuální inflační hladiny v zemi a místo toho nově zavedl určování její velikosti podle růstu výdělků a produktivity.¹⁵⁵ Zároveň také snížil státní výdaje a poprvé od roku 1950, kdy působil jako ministr financí, Chile opět dosáhlo vyrovnaného rozpočtu.

¹⁵⁰ FRENCH-DAVIS, Ricardo a Barbara STALLINGS. *Reformas, crecimiento y políticas sociales en Chile desde 1973*, s. 105.

¹⁵¹ KEECH, William R., *Democracy, Dictatorship and Economic Performance in Chile*, s. 6.

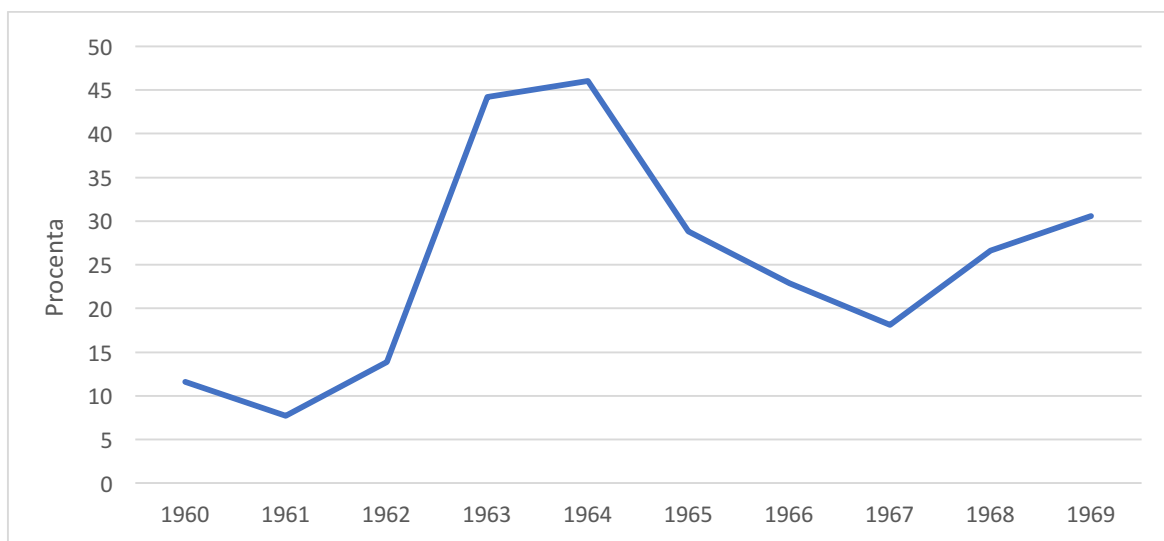
¹⁵² ROCK, David. *Latin America in the 1940's: war and postwar transitions*. Berkeley: University of California Press, 1994, s. 55. ISBN 978-0-520-08416-2.

¹⁵³ Kapitola V, článek 25. In: *Constitución Política de la República de Chile*. 8. 9. 1925.

¹⁵⁴ KURTZ, Marcus J. *Latin American state building in comparative perspective: social foundations of institutional order*. New York: Cambridge University Press, 2013, s. 152. ISBN 978-0-521-76644-9.

¹⁵⁵ COLLIER, Simon a William F. SATER. *A history of Chile, 1808-1994*, s. 284.

Graf 7: Inflace měřená indexem spotřebitelských cen v období 1960-1969

Zdroj: World Bank¹⁵⁶

Ekonomika byla v důsledku těchto opatření nastartována a inflace se zmírnila. Na grafu číslo 7 si můžeme všimnout nízkých hodnot inflace v letech 1960 a 1961, kdy dokonce dosáhla jednomístné hodnoty 7,7 %. Alessandri se domníval, že za vysokou inflaci může hlavně nízká produktivita práce. Prosazoval proto stimulaci produktivity práce v kombinaci s udržováním nízkých mezd a větší otevření země zahraničnímu obchodu, což mělo vést k postupnému snižování inflace.¹⁵⁷ V roce 1963 však můžeme pozorovat zvýšení inflace na 44,2 %. Ukázalo, že soukromý sektor nebyl schopný odpovědět na vysoký nárůst importu do země zvýšením produkce, čímž se ještě více prohloubil deficit obchodní bilance.¹⁵⁸ Nadcházející inflační tlaky mohlo odvrátit pouze zvýšení přímých zahraničních investic,¹⁵⁹ k čemuž však nedošlo. Zároveň také docházelo k narůstajícímu tlaku odborářů na zvýšení mezd, což způsobovalo rozsáhlé stávky ochromující ekonomiku.¹⁶⁰

V následujícím volebním období roku 1964 až 1970 byl prezidentem zvolen křesťansko-demokratický kandidát Eduardo Frei. Jeho vláda nebyla primárně zaměřená na

¹⁵⁶ WORLD BANK. Inflation, consumer prices (annual %) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z:

<http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT?end=1980&locations=CL&start=1960>

¹⁵⁷ SATER, William F. *Chile and the United States: empires in conflict*. Athens: University of Georgia Press, 1990, s. 131-132. The United States and the Americas. ISBN 978-0-8203-1249-1.

¹⁵⁸ TAFFET, Jeffrey F. *Foreign aid as foreign policy: the Alliance for Progress in Latin America*. New York: Routledge, 2007, s. 71. ISBN 978-0-415-97770-8.

¹⁵⁹ TAYLOR, John G. *From Modernization to Modes of Production* [online]. London: Palgrave Macmillan UK, 1979, s. 262 [vid. 2016-11-22]. ISBN 978-0-333-24449-4. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/978-1-349-16156-0>

¹⁶⁰ QURESHI, Lubna Z. Nixon, Kissinger, and Allende: U.S. involvement in the 1973 coup in Chile, s. 24-25.

zkročení inflace. Soustředila se především na provedení strukturálních změn ve fungování některých, pro Chile poměrně palčivých, odvětví jakými byly zemědělství a těžba mědi,¹⁶¹ s cílem stabilizovat ekonomickou situaci a tudíž i snížit inflaci.

Mezi jednu z nejvýznamnějších reforem Freiovy vlády patří agrární reforma. Ta spočívala ve vyvlastnění tří a půl milionů hektarů půdy, které byly dále přerozdělené novým vlastníkům. Ti byli nově zodpovědní státnímu správnímu orgánu, a ne soukromému landlordovi.¹⁶² Další novinkou byla chilenizace měděného průmyslu, kdy stát legálně odkoupil majoritní podíl ve velkých těžařských podnicích, vlastněných zahraniční subjekty.

Jak můžeme vidět na grafu 7, v období let 1965 a 1966 došlo v důsledku obou klíčových reforem k poklesu inflace. Ovšem v průběhu času se ukázalo, že reformy nemají dostatečný potenciál k dosažení Freiem slibovaných výsledků. Zároveň docházelo k růstu reálné mzdy nezávisle na množství výstupu. V důsledku zvyšování mezd docházelo zároveň ke zvyšování agregátní poptávky v zemi, což v krátkém období ekonomiku nastartovalo. Ovšem tato ekonomická expanze byla vystřídaná krizí, neboť produkce nebyla schopna růst ve stejné míře jako poptávka, což mělo za následek zvětšování inflačních tlaků.¹⁶³

Stát se musel po roce 1966 vypořádávat s pomalým růstem HDP, rostoucí nezaměstnaností a klesající mírou investic. Se zvyšující se inflací se rozhodl bojovat snížením státních výdajů, to však nepomohlo, a naopak přispělo to k opětovnému růstu inflace z původních 18 % roku 1967 na 26,6 % o 12 měsíců později.¹⁶⁴

I přes spornou úspěšnost Freiových reforem je však nutné podotknout, že za jeho vlády stát hospodařil zodpovědně se zahraniční měnou a při jeho odchodu z prezidentského postu byly devizové rezervy v plusu 394 miliony dolarů.¹⁶⁵

2.3.2 Vuskovicův plán a růst ekonomiky v roce 1971

S příchodem vlády levicového uskupení Unidad Popular (UP) došlo v Chile ke změně ekonomické situace, která způsobila chaos, násilí a vyústila ve státní převrat a sedmnáctiletou vládu vojenského autoritativního režimu. Primárním cílem nastupujícího prezidenta Salvadora Allendeho bylo soustředění se na politiku a aplikaci levicové ideologie

¹⁶¹ BURFORD, Tim. *Chile: the Bradt travel guide*. Chalfont St. Peter; Guilford, CT: Bradt Travel Guides; Globe Pequot Press, 2005, s. 11. ISBN 978-1-84162-076-3.

¹⁶² DORNER, Peter. *Latin American Land Reforms in Theory and Practice: A Retrospective Analysis*. Madison, Wis: Univ of Wisconsin Press, 1992, s. 38. ISBN 978-0-299-13164-7.

¹⁶³ GHOSE, Ajit Kumar a INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION. *Agrarian reform in contemporary developing countries: a study prepared for the International Labour Office within the framework of the World Employment Programme* [online]. London; New York: Routledge, 2011, kapitola 6 [vid. 2016-11-23]. ISBN 978-0-203-84046-7. Dostupné z: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=614909>

¹⁶⁴ HIRA, Anil. *Ideas and Economic Policy in Latin America: Regional, National, and Organizational Case Studies*. Westport, Conn: Greenwood Publishing Group, 1998, s. 45. ISBN 978-0-275-96269-2.

¹⁶⁵ LARRAIN, Filipe; MELLER, Patricio. The Macroeconomics of Populism in Latin America. In: *The National Bureau of Economic Research* [online]. 1991, s. 178 [vid. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.nber.org/chapters/c8301>

postupného přechodu ze socialismu na komunismus. Zájem o ekonomickou prosperitu země pro něj byl až na druhém místě a právě ekonomika se pro Allendeho stala nástrojem k dosažení politických cílů - ukončení „kapitalistického monopolismu“ a přechodu k socialismu, přestože to znamenalo vznik ekonomické nerovnováhy a uvržení země do krize.¹⁶⁶

Ministrem ekonomiky Allendeho vlády byl v období let 1970 až 1972 Pedro Vuskovic, marxistický ekonom a přívrženec keynesiánského ekonomického proudu. Mezi zcela první Vuskovicovo rozhodnutí po jeho nástupu do funkce patřilo zvýšení mezd. Toto zvýšení bylo provedeno skokově o 35 % až 40 % za podmínek zmrazení cen.¹⁶⁷ Hlavní myšlenkou takzvaného Vuskovicova plánu, tedy levicového konceptu ekonomického řízení země, patřila stimulace agregátní poptávky skrze navyšování mezd. Přívrženci tohoto plánu se domnívali, že zvýšení mezd bude mít pozitivní vliv na růst agregátní poptávky, ta pak podnítl růst produkce, za využití do té doby málo vytěžovaných výrobních zdrojů, jimiž byla podle UP hlavně lidská práce.¹⁶⁸

Dalším důležitým bodem Vuskovicova ekonomického plánu bylo znárodňování. To se týkalo především velkých zahraničních firem vlastnicích na území Chile doly s mědí. Hlavním ekonomickým argumentem Vuskovice k tomuto kroku bylo přesvědčení, že firmy ve státním vlastnictví budou nově odevzdávat veškerý svůj profit do státní kasy. Stát bude tyto prostředky dále investovat, což vyústí ve zvyšování produkce. Zároveň se také zabrání, tvrdil Vuskovic, monopolizaci trhu úzkou skupinou zahraničních kapitalistických elit, které by rozhodovaly o tom, co se bude v Chile vyrábět a spotřebovávat.¹⁶⁹

Mezi další kroky Vuskovicova marxistického plánu patřila snaha o udržení nízkých cen potravin a výrobků každodenní potřeby a nastavení jejich redistribučního systému tak, aby byly bez výraznějších problémů dostupné nejnižší dělnické třídě obyvatel.¹⁷⁰

¹⁶⁶ GUSTAFSON, Kristian. *Hostile intent: U.S. covert operations in Chile, 1964-1974*. Washington, D.C.: Potomac Books, 2007, s. 151. ISBN 978-1-59797-097-6.

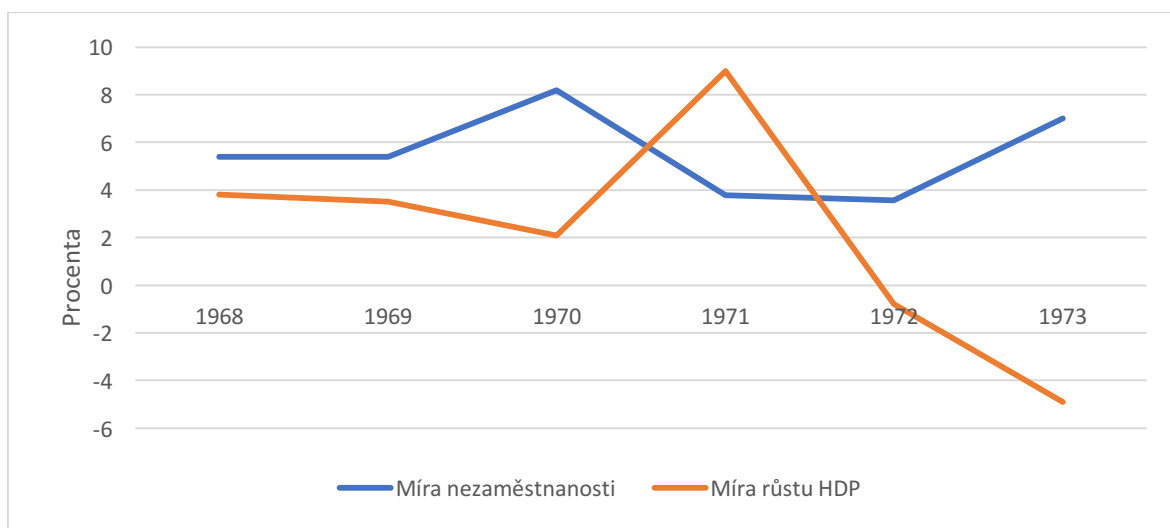
¹⁶⁷ KOHLI, Atul. *The State and development in the Third World* [online]. 1986, s. 193 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-1-4008-5821-7. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10898521>

¹⁶⁸ COHEN, Youssef. *Radicals, reformers, and reactionaries: the prisoner's dilemma and the collapse of democracy in Latin America*. Chicago: University of Chicago Press, 1994, s. 106. ISBN 978-0-226-11271-8.

¹⁶⁹ DORNBUSCH, Rudiger a Sebastian EDWARDS. *The macroeconomics of populism in Latin America*, s. 180.

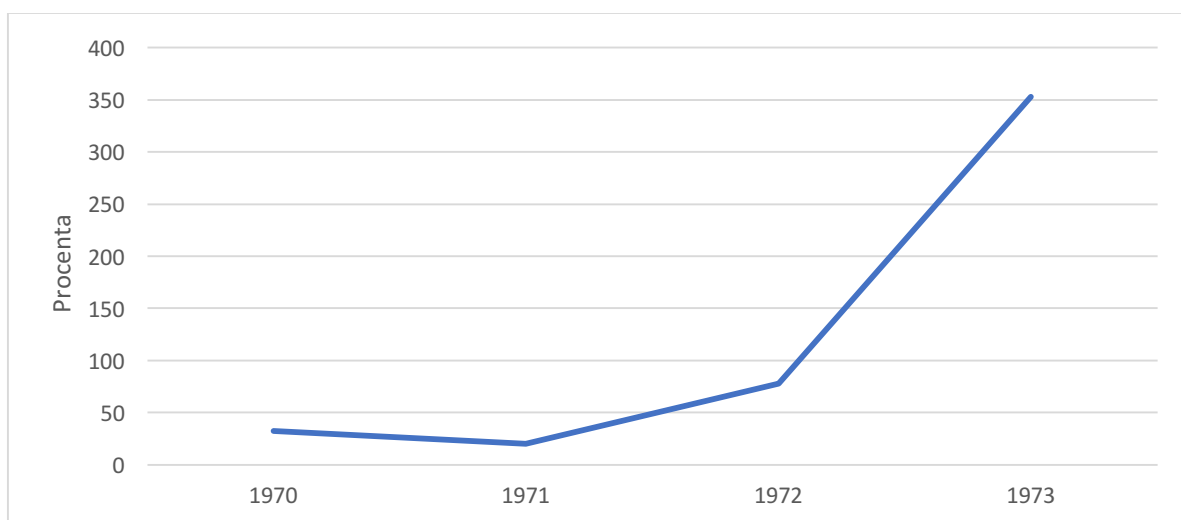
¹⁷⁰ SHAYNE, Julie D. *They used to call us witches: Chilean exiles, culture, and feminism*. Lanham, Md: Lexington Books, 2009, s. 11. ISBN 978-0-7391-1849-8.

Graf 8: Míra nezaměstnanosti a růstu HDP v období 1968-1973

Zdroj: Banco Central de Chile¹⁷¹

Graf 9: Inflace v období 1970-1973

Zdroj: Comisión Económica para América Latina y el Caribe¹⁷²

Na konci roku 1971 indikovaly makroekonomické ukazatele zlepšení ekonomiky. Míra nezaměstnanosti, kterou demonstruje graf 8, poklesla na 3,8 % a držela se na stejné hladině i v roce 1972.¹⁷³ Zároveň došlo k výraznému růstu ekonomiky. Míra HDP v roce

¹⁷¹ BANCO CENTRAL DE CHILE, Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000, s. 506-507; 578.

¹⁷² COMISIÓN ECONÓMICA PARA AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE. CEPALSTAT Indicator 2478 [online databáze]. In: CEPAL – Naciones Unidas [online]. Santiago de Chile: CEPAL. © 2016 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://interwp.cepal.org/sisgen/ConsultaIntegrada.asp?idIndicador=2478&idioma=i>

¹⁷³ BANCO CENTRAL DE CHILE, Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000, s. 578.

1971 dosáhla 9 % a také inflace, kterou můžeme sledovat na grafu 9, poklesla z původních 32,5 % roku 1970 na 20,1 %.

Právě tyto makroekonomické výsledky dodávaly vládě UP sebevědomí a navenek se dobře interpretovaly veřejnosti jako zlepšení ekonomiky viditelné i pro nejnižší třídu obyvatel. Co však zůstalo veřejnosti skryté byl narůstající státní dluh a nedostatek devizových rezerv, jímž byl tento ekonomický růst vykoupen.

2.3.3 Vyrůstající inflační napětí roku 1972

Ačkoliv první rok vlády UP vykazoval ekonomický růst, probíhal za vysokých nákladů. Státní dluh se zvýšil z 3,5 % HDP roku 1970 na 9,8 % v roce 1971.¹⁷⁴ Zároveň došlo k meziročnímu snížení devizových rezerv, které byly naspořeny mimo jiné v důsledku zvýšení cen mědi na komoditních trzích během války ve Vietnamu.¹⁷⁵ Z důvodů masivního znárodňování byl stát nucen vyplácet více prostředků na veřejný sektor, který kryl emisí nových bankovek.¹⁷⁶

Tabulka 2: Emise peněz centrální bankou v období 1969-1974

Rok	Mil. escudos
1969	3 903
1970	6 790
1971	12 231
1972	27 600
1973	104 434
1974	542 021

Zdroj: Banco Central de Chile¹⁷⁷

V tabulce číslo 2 můžeme vidět množství peněz emitovaných centrální bankou Banco Central de Chile, zahrnující peníze v podobě bankovek, mincí a šeků, nově uvedených do oběhu v daném roce. Mezi lety 1970 a 1971 došlo k 80 % nárůstu emise bankovek a nastavený trend pokračoval i v následujícím období.

Ekonomika začala vykazovat znaky přehřátí. Zásoby naspořené předchozími vládami docházely, výdaje se zvyšovaly a inflační tlaky začaly stoupat. Jako následek nepříznivých ekonomických výsledků se Allende v červnu roku 1972 rozhodl odvolat Pedra

¹⁷⁴CHRISTIANSEN, Bryan. *Handbook of research on economic growth and technological change in Latin America*. Hershey, PA: Business Science Reference, 2014. ISBN 978-1-4666-6224-7.

¹⁷⁵FALCOFF, Mark. *Modern Chile, 1970-1989: a critical history*, s. 47.

¹⁷⁶LARRAIN, Filipe; MELLER, Patricio, *The Macroeconomics of Populism in Latin America*, s. 198.

¹⁷⁷BANCO CENTRAL DE CHILE, *Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000*, s. 676.

Vuskovice z ministerského postu, čímž dal více méně najevo, že fungování ekonomiky se vymyká kontrole a Vuskovicův plán nesplnil své cíle a očekávání.¹⁷⁸

Další událostí, která představovala zvýšení vládních výdajů, byla agrární revoluce započatá roku 1971 a dokončená v půli roku 1972. Jednalo se o reformu zahrnující znárodnování půdy, v podobném duchu jako v období Freiovy vlády, tentokrát však zahrnující vyšší podíl celkové zemědělské půdy.¹⁷⁹

Státní vlastnictví zemědělské půdy se téměř okamžitě ukázalo jako velmi neefektivní už z podstaty samotného rozdělování, jelikož půda byla redistribuovaná mezi obyčejné zemědělce, kteří neměli zkušenosti s obděláváním velkého množství půdy¹⁸⁰ a zároveň také kvůli špatně nastavenému a neprůhlednému systému správy. Na fungování státního zemědělství dohlíželo celkem 21 úřadů spadajících pod 5 různých ministerstev.¹⁸¹ To vyústilo mezi lety 1972 a 1973 ve slabou úrodu, kdy množství produkce meziročně kleslo o 20 %, ¹⁸² což mělo za následek nedostatek potravin po celé zemi, které musely být importovány.

Tabulka 3: Obchodní bilance (hodnoty v milionech dolarů)

Rok	Export	Import	Obchodní bilance	Saldo platební bilance
1969	1 173,3	-926,8	246,5	174,5
1970	1 111,9	-956	155,9	113,5
1971	998,6	-1 014,9	-16,3	-299,8
1972	849,2	-1 102,6	-253,4	-230,8
1973	1 309,1	-1 447,4	-138,3	-112,3

Zdroj: Banco Central de Chile¹⁸³

Z tohoto důvodu došlo k růstu importu a dalšímu prohloubení deficitu platební bilance. Nerovnováhu můžeme pozorovat v tabulce číslo 3, která znázorňuje obchodní bilanci období 1969-1973. Docházelo tedy ke stále větší závislosti na dovozu, zatímco se snižovalo množství vývozu z důvodů opakovaných stávek a neefektivní správy nově znárodněných měděných dolů.

¹⁷⁸ SIGMUND, Paul E. *The overthrow of Allende and the politics of Chile, 1964-1976*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press. Pitt Latin American series, 1977, s. 177. ISBN 978-0-8229-3355-7.

¹⁷⁹ MARCHAK, M. Patricia. *Reigns of terror*. Montreal; Ithaca: McGill-Queen's University Press, 2003, s. 217. ISBN 978-0-7735-2641-9.

¹⁸⁰ GREENSHIELDS, Bruce L. *Agricultural Reforms and Productivity and Trade in Chile Since 1965*. B.m.: U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service, 1972, s. 5.

¹⁸¹ BOORSTEIN, Edward. 5. vyd. *Allende's Chile: an inside view*. New York, N.Y: International Publishers, 1987, s. 149. ISBN 978-0-7178-0488-7.

¹⁸² CHRISTIANSEN, Bryan, *Handbook of research on economic growth and technological change in Latin America*, s. 234.

¹⁸³ BANCO CENTRAL DE CHILE, *Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000*, s. 796.

2.3.4 Hyperinflace a kolaps levicové vlády roku 1973

Před nevyhnutelné, a pro budoucnost klíčové, rozhodnutí se vládní UP dostala v roce 1973. Přemrštěná míra ekonomické expanze v předchozích dvou letech byla nadále neudržitelná a vychýlila ekonomiku z rovnováhy natolik, že bylo bezpodmínečně nutné zavést restriktivní opatření. Avšak vláda, z obav vysokých politických nákladů, odmítla ustoupit od své koncepce postupného přechodu k socialismu a z čistě ideologických důvodů se rozhodla setrvat v dosavadní politice růstu mezd.¹⁸⁴

Tabulka 4: Meziroční růst mezd (v procentech)

Rok	Obecně	V měděném průmyslu	Ve výrobním průmyslu	V komunálních a sociálních službách
1970	52,7	69,0	43,2	59,6
1971	51,9	31,3	61,0	50,9
1972	121,2	68,7	141,5	124,8
1973	169,4	240,6	194,2	130,3

Zdroj: Banco Central de Chile¹⁸⁵

V tabulce číslo 4 jsou uvedeny hodnoty meziročního růstu mezd. Můžeme si všimnout, že rok 1973 je v tomto kontextu rokem s nejvyšším meziročním nárůstem mezd ve sledovaném období. Právě ten byl nyní, kdy byla velká část celkové výroby ve státních rukou, pro státní pokladnu velmi nákladný.

Státní dluh se v důsledku neustále rostoucích mezd vyšplhal v roce 1973 na hodnotu 30,5 % HDP¹⁸⁶ a byl ze 73 % financován tiskem peněz centrální bankou.¹⁸⁷ Důsledkem bylo zvyšování množství peněz v oběhu a růst inflace. V roce 1973 dosáhlo celkové množství peněz v oběhu hodnoty přesahující 81 miliard escudos, což představovalo nárůst o přibližně 2 000 % oproti roku 1970.¹⁸⁸ To mělo zcela zásadní vliv na inflaci, která roku 1973 poprvé překročila hyperinflační hranici a dosáhla hodnoty 353 % měřenou indexem spotřebitelských cen.¹⁸⁹

Dalším závažným problémem, se kterým se musela chilská ekonomika potýkat, byl nedostatek rezerv zahraniční měny. Dělo se tak především z důvodu snižujícího se množství

¹⁸⁴ LARRAIN, Filipe; MELLER, Patricio, *The Macroeconomics of Populism in Latin America*, s. 199.

¹⁸⁵ BANCO CENTRAL DE CHILE, *Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000*, s. 318.

¹⁸⁶ REID, Michael. *Forgotten continent: the battle for Latin America's soul*. New Haven, Conn.; London: Yale University Press, 2007, s. 111. ISBN 978-0-300-11616-8.

¹⁸⁷ LARRAIN, Filipe; MELLER, Patricio, *The Macroeconomics of Populism in Latin America*, s. 200.

¹⁸⁸ BANCO CENTRAL DE CHILE, *Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000*, s. 675.

¹⁸⁹ WORLD BANK. Inflation, consumer prices (annual %) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=CL>

exportu, který byl způsoben neefektivním státním řízením těžebního průmyslu, četným stávkám nespokojeného obyvatelstva a snížením ceny mědi na světových trzích. Z tohoto důvodu se vláda mezi lednem a zářím 1973 rozhodla devalvovat chilské escudo o 240 % a zpřísnit kontrolu ekonomického sektoru.¹⁹⁰

Konec této ekonomické politiky přišel se změnou vedení státu 11. září 1973, kdy došlo k vojenskému státnímu převratu v hlavním městě Santiagu a započala éra vojenské diktatury pod vedením generála Augusto Pinocheta. Hlavním bodem ekonomického programu nové vlády byl po převzetí moci útlum inflace a nastavení ekonomického pořádku.¹⁹¹

2.3.5 První stabilizační opatření roku 1974

Inflace byla hlavním, ale zdaleka ne jediným ekonomickým problémem, se kterým se musel nový vojenský režim po nástupu potýkat. Tuto svízelnou ekonomickou situaci se rozhodl vyřešit zapojením chilských ekonomů přezdívaných Chicago Boys do legislativního procesu, kteří aplikovali neoliberalní, protřžní reformy, inspirované monetaristickou ekonomickou školou a opírající se o myšlenky Friedricha von Hayeka a Milтона Friedmana.¹⁹² Klíčovým ekonomickým nástrojem se stala kontrola peněžní zásoby, čímž Chicago Boys opět stabilizovali chilskou ekonomiku a nastartovali ji na trajektorii růstu. Jejich hlavním cílem v první etapě vojenského režimu, tedy od roku 1973 až do roku 1981, bylo snížit inflaci, stabilizovat vládní rozpočet a zajistit v zemi elementární ekonomickou rovnováhu.¹⁹³

Prvním významným opatření přijatým 6 týdnů po Pinochetově nástupu byla liberalizace cen. Konkrétně se jednalo o zrušení systému kontroly cen, zavedeného za levicové vlády. Ceny v mnoha případech, jako bylo například jídlo, stát záměrně nastavoval pod tržní hodnotou.¹⁹⁴ Důsledkem této liberalizační reformy bylo rapidní zvýšení cen v zemi, což ještě více eskalovalo inflaci. Pinochetův kabinet se však nezdráhal přijímat radikální ekonomická opatření, která v krátkém období způsobila vychýlení ekonomiky a zvýšení inflace, ale v dlouhém období přispěla ke stabilizaci ekonomiky.¹⁹⁵

¹⁹⁰ COEYMANS, Juan Eduardo a Yair MUNDLAK. Sectoral growth in Chile, 1962-82, s. 101.

¹⁹¹ SCHOULTZ, Lars. *Human Rights and United States Policy Toward Latin America*. [online]. Princeton: Princeton University Press. 2014, s. 186 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-1-4008-5429-5. Dostupné z: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=1701150>

¹⁹² HIRA, Anil. Ideas and economic policy in Latin America: regional, national, and organizational case studies, s. 75.

¹⁹³ DÉLANO, Manuel a Hugo TRASLAVIÑA. La herencia de los Chicago Boys. Santiago: Ornitotrinco, 1989, s. 43.

¹⁹⁴ BAWDEN, John R. *The Pinochet generation: the Chilean military in the twentieth century*. Tuscaloosa: The University of Alabama Press, 2016, s. 153. ISBN 978-0-8173-1928-1.

¹⁹⁵ NAZMI, Nader. *Economic policy and stabilization in Latin America* [online]. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe. 1996, s. 72 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-0-7656-3972-1. Dostupné

z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&AN=1360754>

Krátce po liberalizaci cen došlo také k liberalizaci úrokových měr. To přispělo k všeobecné podpoře a růstu soukromého podnikání. Mezi sektory, kde tento růst byl viditelný nejvíce, patřil sektor finančních služeb. Z původních 22 finančních institucí v roce 1973 se jejich počet rozrostl na 53, z čehož bylo 17 zahraničních.¹⁹⁶

Dalším protržním opatřením roku 1974 byla liberalizace zahraničního obchodu. Jednalo se o postupné snižování importních cel, která byla definitivně sjednocena roku 1979 na hodnotě 10 %.¹⁹⁷ Efekt tohoto snížení nebyl v prvních několika letech tolik patrný, jelikož se ekonomika nacházela v recesi, ale v pozdějším vývoji se stala jednou z klíčových událostí, která přispěla k pozdějšímu rozvoji obchodu.¹⁹⁸

Dalším vládním krokem byla privatizace započatá roku 1974. Chile se tak stalo prvním státem, který implementoval privatizaci v takové hloubce a rozsahu. Byli to posléze právě chilští ekonomové, kteří v mnohých případech figurovali jako poradci při privatizačních procesech po rozpadu Východního bloku. V první etapě probíhající roku 1974 do roku 1977, byly do rukou původních majitelů navraceny podniky, které stát během levicové vlády získal do držení nelegálně, za podmínky, že jejich původní majitel nebude proti státu podnikat právní kroky a nebude soudně vymáhat odškodnění.¹⁹⁹ To se týkalo také bank²⁰⁰ a zemědělské půdy.

Rozhodně nejdůležitějším podnikem, který zůstal až do současné doby ve státním vlastnictví, byla Corporación Nacional del Cobre de Chile (CODELCO). CODELCO byl zřízen roku 1971,²⁰¹ v důsledku Allendeho vládou přijaté reformy o znárodnění měděného průmyslu. Smyslem vzniku bylo vytvořit jeden velký podnik, který měl zastřešovat a dohlížet na těžbu mědi. Fakt, že tento podnik nebyl po roce 1973, alespoň částečně, privatizován, bývá až do současnosti často předmětem kritiky.

Privatizační proces započatý Pinochetovou vládou přispěl ke snížení státního dluhu na 10,5 % HDP na konci roku 1974,²⁰² stát se však musel i v příštím roce nadále potýkat s vysokou inflací přesahující hodnoty 200 %. Graf číslo 10 tento fakt dokumentuje.

¹⁹⁶ IBAÑEZ, Pedro O. Hacia una moderna economía de mercado. Valparaíso: Escuela de Negocios de Valparaíso, 1984, s. 22.

¹⁹⁷ GRUGEL, Jean a Wil HOUT. *Regionalism across the North-South divide: state strategies in the semi-periphery*. London: Routledge, 1999, s. 65. ISBN 978-0-415-16212-8.

¹⁹⁸ COEYMANS, Juan Eduardo a Yair MUNDLAK, Sectoral growth in Chile, 1962-82, s. 102.

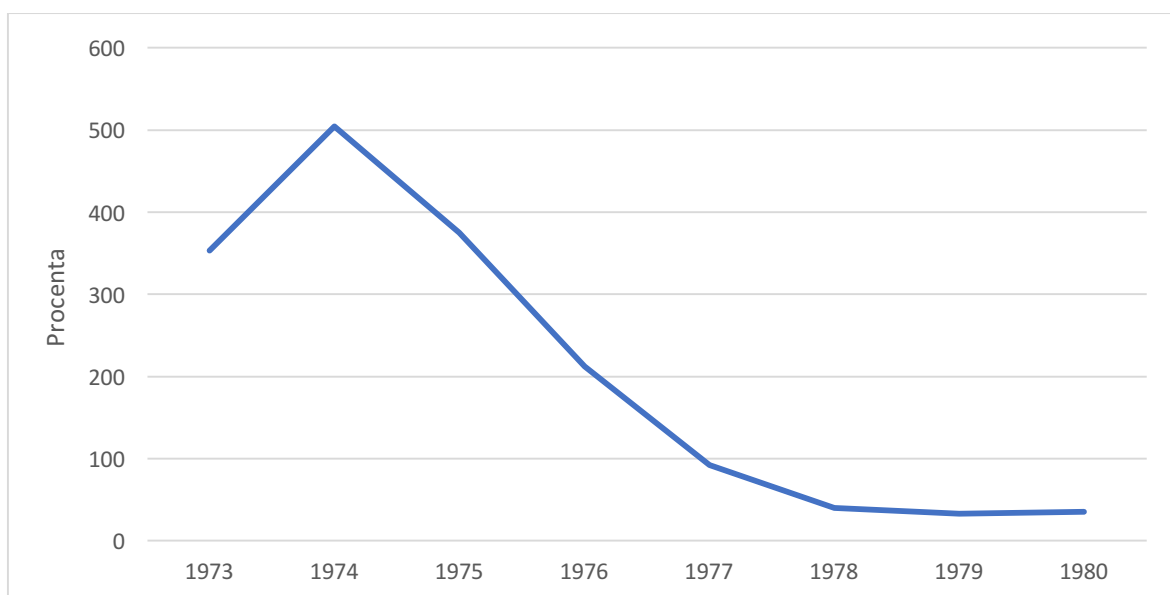
¹⁹⁹ LARRAÍN B., Felipe, Rodrigo VERGARA M., Rodrigo ACUÑA, La transformación económica de Chile, s. 113-118.

²⁰⁰ FELDSTEIN, Martin. *Privatizing social security* [online]. Chicago: University of Chicago Press. 1998, s. 35 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-0-226-24182-1. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10230016>

²⁰¹ Historia. *Corporación Nacional del Cobre de Chile* [online]. [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: https://www.codelco.com/historia/prontus_codelco/2011-02-25/103555.html

²⁰² COEYMANS, Juan Eduardo a Yair MUNDLAK. Sectoral growth in Chile, 1962-82, s. 101.

Graf 10: Inlace měřená indexem spotřebitelských cen v období 1973–1980

Zdroj: Comisión Económica para América Latina y el Caribe²⁰³

Dalším důležitým krokem, který vedl ke snížení inflace, bylo navázání zvyšování mezd na zvyšování produkce²⁰⁵ a ústup od kolektivního vyjednávání o mzdách, které bylo prosazované během Allendeho vlády, kdy měly odbory silné postavení.

2.3.6 Léčba ekonomiky šokem v období 1975-1981

Rok 1975 byl pro období vlády vojenské diktatury klíčový. Jedná se totiž o rok, kdy byly aplikovány antiinflační reformy, mimo jiné snižující státní výdaje prostřednictvím masivního propouštění ve veřejném sektoru. Tento krok Pinochtovi doporučil sám Milton Friedman. Konkrétně mu poradil šokově propustit 25 % zaměstnanců veřejného sektoru během šesti měsíců a souběžně s tím přijímat balíčky protržních opatření, které měly povzbudit rozvoj podnikání v soukromého sektoru.²⁰⁶

Ovšem ne všichni chilští ekonomové byli v otázce radikálnosti reforem jednotní. Opozici šokovému přístupu Chicago Boys byl gradualistický proud ekonomů, vedený Raúlem Sáezem, bývalým ministrem ve vládě prezidenta Freie, jenž se dostal do chilského povědomí tím, že vyjednával podmínky „chilenizace“ měděného průmyslu, tedy největší reformu během Freiovy vlády, s velkými zahraničními firmami.²⁰⁷ Gradualisté také

²⁰³ COMISIÓN ECONÓMICA PARA AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE, CEPALSTAT Indicator 2478 [online databáze].

²⁰⁵ IBÁÑEZ, Pedro O, *Hacia una moderna economía de mercado*. s. 23.

²⁰⁶ KLEIN, Naomi. *The shock doctrine: the rise of disaster capitalism* [online]. 2008, s. 99 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-1-4299-1948-7. Dostupné z: <http://maryland.lib.overdrive.com/ContentDetails.htm?ID=64264BEE-694C-4C84-9B50-01308C85A9DB>

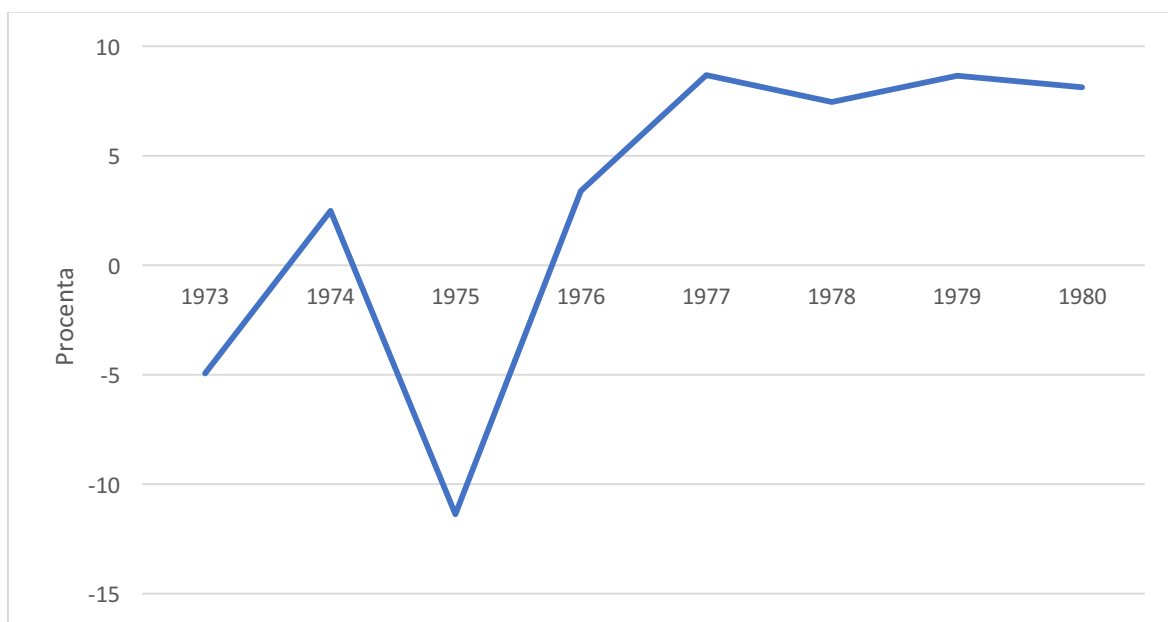
²⁰⁷ MORAN, Theodore Harvey. *Multinational corporations and the politics of dependence: copper in Chile*. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press, 1977, s. 125. ISBN 978-0-691-00359-7.

prosazovali liberální reformy, otevření ekonomiky zahraničnímu obchodu a zahraničním investicím, ale chtěli zvolit již časem prověřenou metodu postupného prosazování těchto kapitalistických reforem.²⁰⁸ Zvítězil však moderní, šokový přístup.

Šoková ekonomická politika, založená na restrikci agregátní poptávky, jež byla Chicago Boys přezdívaná jako „program ekonomického oživení“,²⁰⁹ byla aplikována od března 1975 pod vedením ekonoma Jorgeho Causase, který tento stabilizační program zastřešoval.²¹⁰

I následující opatření, které byly přijaty, významně přispěly k ozdravení chilské ekonomiky: snížení kontrol bankovního sektoru, což mělo vést ke stimulaci soukromého podnikání; snížení výdajů na veřejný sektor o 27 %;²¹¹ snížení dovozních cel z 90 % roku 1975 na 10 % do roku 1977;²¹² a devalvace měny, kdy průměrný směnný kurz byl navýšen o 490 % oproti roku 1974.²¹³

Graf 11: Růst HDP v období 1973–1980

Zdroj: World Bank²¹⁴

²⁰⁸ DÉLANO, Manuel a Hugo TRASLAVIÑA. La herencia de los Chicago Boys. Santiago: Ornitorrinco, 1989, s. 44.

²⁰⁹ O'BRIEN, Philip J. a Jacqueline RODDICK. *Chile, the Pinochet decade: the rise and fall of the Chicago boys*. London: Latin America Bureau, 1983, s. 53. ISBN 978-0-906156-18-6.

²¹⁰ EDWARDS, Sebastian a Alejandra Cox EDWARDS. *Monetarism and Liberalization: The Chilean Experiment*. Chicago: University of Chicago Press, 1991, s. 94. ISBN 978-0-226-18489-0.

²¹¹ HICKMAN, John. *News from the end of the earth: a portrait of Chile*. London: Hurst, 1998, s. 140. ISBN 978-1-85065-378-3.

²¹² OECD. *OECD Review of Agricultural Policies OECD Review of Agricultural Policies: Chile 2008*. Paris: OECD Publishing, 2008, s. 36. ISBN 978-92-64-04224-7.

²¹³ COEYMANS, Juan Eduardo a Yair MUNDLAK, Sectoral growth in Chile, 1962-82, s. 101.

²¹⁴ WORLD BANK. GDP growth (annual %) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=1980&locations=CL&start=1973>

Tato opatření tedy nepostihla jenom monetární sektor, ale měla dopad na celou ekonomiku obecně. V důsledku šokového snížení výdajů se HDP, zobrazený na grafu číslo 11, v roce 1975 propadl do červených čísel na hodnotu -11,4 % a nezaměstnanost vzrostla z 3,4 % na 14,9 %, ²¹⁵ což snížilo roční produkci o jednu čtvrtinu. ²¹⁶ Ekonomická situace roku 1975 byla pro Chile velmi vážná i proto, že, kromě vnitřních ekonomických problémů, stále ve světě dozníval ropný šok a ceny mědi byly nízké.

Ovšem v důsledku snížení státních výdajů došlo také k výraznému snížení velikosti fiskálního deficitu. Ten se z úrovně 10,5 % HDP roku 1974 snížil o rok později na hodnotu 2,6 %, ²¹⁸ což odpovídá zhruba stejné míře, jaká byla dosažena roku 1970.

V roce 1976 již došlo k oživení ekonomiky a růst HDP se vrátil do kladných hodnot, konkrétně na 3,4 %. Inflace však neklesla okamžitě, ale jednalo se o postupný proces. V roce 1976 se snížila na hodnotu 174 %, znázorněnou v grafu číslo 9 v předcházející kapitole a jednomístného čísla dosáhla až v roce 1982, konkrétně 9,9 %. ²¹⁹

2.3.7 Porovnání vlád v období 1970-1973 a 1973-1981

Nejzásadnější, a pro ozdravení chilské ekonomiky klíčové, reformy, které byly popisovány v této subkapitole, shrnuje tabulka číslo 5.

Tabulka 5: Porovnání reforem levicové vlády (1970-1973) a režimu v období (1973-1981)

	1970-1973	1973-1981
Státní vlastnictví	Více jak 500 firem ve státním vlastnictví, včetně bank	25 firem ve státním vlastnictví, včetně tří bank
Ceny	Státní kontrola cen	Liberalizace cen
Zahraniční obchod	Různá dovozní cla dosahující až 750 %	Jednotné dovozní clo 10 % od roku 1977
Kapitálový trh	Kontrola úrokových sazeb	Úroková míra definovaná trhem
Trh práce	Mzdy nastavované státem, silná pozice odborů	Mzdy se mění v závislosti na výstupu
Vlastnictví měděného průmyslu	Vznik CODELCO	CODELCO ve státních rukou

Zdroj: Vlastní zpracování

²¹⁵ BANCO CENTRAL DE CHILE. Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000, s. 655.

²¹⁶ BURFORD, Tim. Chile: the Bradt Travel Guide, s. 24.

²¹⁸ OECD, OECD Review of Agricultural Policies OECD Review of Agricultural Policies: Chile 2008, s. 36.

²¹⁹ WORLD BANK. Inflation, consumer prices (annual %) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=1980&locations=CL&start=1973>

Tabulka porovnává rozdílné přístupy k hospodářské politice dvou odlišných vlád, které byly v 70. letech v Chile aplikovány. Ekonomická zkušenost Chile tak patří ve světovém měřítku mezi unikátní jak rozsahem, tak rozdílností přijatých reforem. I z tohoto důvodu se Chile přezdívá „sociální laboratoř“ a období po roku 1973 „chilský experiment“.²²⁰

2.4. Diskuze

Díky zavedení liberálních reforem v duchu tržní kapitalismu, které byly implementovány v období vlády vojenského režimu po roce 1973, došlo v Chile ke stabilizaci ekonomické situace. K jedinému výraznému vychýlení z trendu jejího zlepšování došlo v roce 1975, kdy země procházela krizí způsobenou snížením ceny mědi na komoditních trzích a přijetím balíčku radikálních ekonomických reforem. Tento balíček však přinesl důležité reformy, které způsobily více jak čtvrtinové snížení výdajů na veřejný sektor a snížení bariér zahraničního obchodu. Reformy vytvořily živnou půdu pro růst soukromého podnikání, což mimo jiné vyústilo v růst exportu. V důsledku nastavení svobodného ekonomického prostředí tržního kapitalismu se začaly rozvíjet technologicky náročnější odvětví jako pěstování vína, specializovaný rybolov či služby. Docházelo k postupné diverzifikaci exportu, který se, vyjma roku 1975, zdvojnásobil oproti období socialistické vlády.

²²⁰ EDWARDS, Alejandra C. a Sebastian EDWARDS. The Chilean Experiment: an Overview. In: *UCLA Economics* [online]. © 2016, s. 8-10 [cit. 2016-09-10]. Dostupné z: <http://www.econ.ucla.edu/workingpapers/wp397.pdf>

Závěr

Cílem práce bylo analyzovat hospodářský vývoj Chile v 60. a 70. letech 20. století, především exportu a inflace, s důrazem na tržní reformy po roce 1973. Jak se v práci ukázalo, chilská transformace v tržní ekonomiku prostřednictvím monetaristických reforem, započatá po roce 1973, byla hlavním determinantem pozdějšího ekonomického růstu a otevření zahraničnímu obchodu. Chilská zkušenost s implementováním liberálních reforem je z národohospodářského hlediska stále aktuální a přínosná. Ukazuje, že přijetí politicky nepopulárních opatření, například významného snížení počtu státních zaměstnanců a privatizace státních podniků, ruku v ruce s liberálními reformami narovnávajícími podnikatelské prostředí a snižujícími bariéry pro zahraničního obchodu, můžou ekonomiku dočasně vychýlit. V delším časovém horizontu vedou ke snížení státního dluhu, ekonomickému růstu, zvyšování objemu zahraničního obchodu a růstu soukromého sektoru. Je zjevné, že v současné době charakterizované bujením veřejného sektoru, zvyšováním počtu regulatorních zásahů do ekonomiky i tendencemi klást překážky volnému obchodu, je chilský příklad nastíněním možných řešení, jak současný ekonomický vývoj zlepšit.

V teoretické části byl srovnán socialistický a tržní přístup k soukromému vlastnictví. Z praktické části vyplývá, že znárodnění měděného průmyslu a například také zemědělské půdy, nepřineslo socialisty slíbenou větší zainteresovanost obyvatel ve výrobě. Naopak znamenalo odliv kvalifikované pracovní síly, snížení produktivnosti a přineslo stávky, ochromující celý stát. Zároveň také přispělo k narůstání státního dluhu, který socialistická vláda řešila zvyšováním množství peněz v oběhu a vyvolala tím hyperinflaci přesahující 350 %.

Cílem práce je potvrdit či vyvrátit hypotézu, že **kapitalistický tržní systém, zavedený Pinochetem v Chile po roce 1973, vedl ke stabilizaci cenové hladiny a diverzifikaci zahraničního obchodu od produkce primárních surovin směrem k výrobě s vyšší přidanou hodnotou.** Po roce 1973 a implementování protržních reforem došlo kromě roku 1975 ke zvyšování množství těžby mědi. Z počátečních 735,4 tisíce metrických tun mědi v roce 1973 bylo o pět let později vyprodukováno 1034,2. Zároveň také rostlo celkové množství exportu. Konkrétně během prvních pěti let vojenské vlády došlo k 88 % nárůstu celkového množství exportu. Od roku 1975, tedy od přelomového roku, kdyby byl přijat balíček protržních reforem, začalo docházet k postupnému snižování podílu mědi na exportu, které bylo také způsobeno poklesem cen mědi na komoditních trzích. Současně také

docházelo ke zvyšování podílu exportu na HDP, který z původních 7,5 % v roce 1973 stoupl na 16,1 % v roce 1978. V případě inflace došlo v roce 1973 k hodnotě překračující 350 % z několika důvodů. Prvním bylo nastolení Vuskovicova plánu v roce 1971, kdy došlo k přijetí série reforem stimulujících agregátní poptávku prostřednictvím zvýšení mezd, které byly nově určovány vládou a nebyly navázány na množství výstupu. Ty byly postupně zvyšovány s cílem stimulovat produkci, ke které došlo krátkodobě, ovšem dlouhodobě zvyšovaly inflační tlaky. Dalším důležitým bodem bylo přijetí reformy o znárodnění, především se tato reforma týkala měděného průmyslu a zemědělské půdy. I když krátkodobě došlo ke zlepšení ekonomiky, kdy klesla nezaměstnanost na 3,8 % a zvýšil se růst HDP na 9 %, došlo k akumulaci státního dluhu a nedostatku devizových rezerv. Tyto ekonomické problémy byly řešeny tisknutím peněz centrální bankou. V důsledku toho došlo k postupnému zvyšování inflace. V roce 1972 již dosahovala 77,8 % a o rok později překročila hranici hyperinflace, když dosáhla 353 %. Po nástupu vojenského režimu začala postupná transformace ekonomiky. Mezi významné reformy, které přispěly ke snížení státního dluhu patří liberalizace cen; privatizace firem ve veřejném vlastnictví, započatá v roce 1974 a reformní balíček z roku 1975, kdy byla propuštěna jedna čtvrtina zaměstnanců veřejného sektoru. Zároveň také došlo k reformám liberalizující zahraniční obchod, jako bylo snížení cla na rovnou míru 10 % v roce 1977, což pomohlo k přílivu zahraničního kapitálu do Chile. Došlo také ke snížení emise bankovek, která byla navázala na růst výstupu. Inflace se od roku 1974, kdy překročila hranici 500 %, začala postupně snižovat a roku 1979 dosáhla hodnoty 33,2 %.

Ze závěrů analýzy provedené v praktické části práce vyplývá, že chilská ekonomika v důsledku ekonomických reforem začala produkovat konkurenceschopnější portfolio produktů a služeb. **Došlo tedy k potvrzení první části hypotézy - export se diverzifikoval, čemuž napomohlo i snížení cen do té doby dominantně exportované mědi,** které bylo způsobené v důsledku ropného šoku v roce 1973. **Zároveň hyperinflace, která byla způsobená expanzivní politikou socialistické vlády mezi lety 1970 až 1973, byla po roku 1974 a 1975, kdy došlo k přijetí nejdůležitějších reforem, postupně stabilizována a její hodnota klesala. Tím se potvrzuje i druhá část hypotézy.**

Zkoumání této problematiky by mohlo být v budoucnu rozšířeno o analýzu druhé poloviny vlády generála Augusta Pinocheta v 80. letech, konkrétně zaměřenou na ekonomickou a finanční krizi započatou v roce 1981 a trvající do roku 1983, způsobenou investiční bublinou, ústící v nezaměstnanost přesahující 30% hranici. Dalším alternativním rozšířením této práce by mohlo být porovnání jednotlivých jihoamerických vojenských

režimů v této časové periodě a porovnání jejich rozdílného přístupu k hospodářským reformám a dopadům na ekonomiku.

Seznam tabulek a grafů

Tabulky:

Tabulka 1: Množství exportu Chile do vybraných zemích (v dolarech)

Tabulka 2: Emise peněz centrální bankou v období 1969-1974

Tabulka 3: Obchodní bilance (hodnoty v milionech dolarů)

Tabulka 4: Meziroční růst mezd (v procentech)

Tabulka 5: Porovnání stavu během levicové vlády v období 1970-1973 a během vlády vojenského režimu v období 1973-1981

Grafy:

Graf 1: zobrazení J křivky

Graf 2: Množství vytěžené mědi v období 1968-1978

Graf 3: Podíl mědi na exportu 1968-1978

Graf 4: Vývoj ceny mědi 1968-1978

Graf 5: Celkové množství exportu 1968–1978

Graf 6: Podíl exportu na HDP v období 1968-1978

Graf 7: Inflace měřená indexem spotřebitelských cen v období 1960-1969

Graf 8: Míra nezaměstnanosti a růstu HDP v období 1968-1973

Graf 9: Inflace v období 1970-1973

Graf 10: Inflace měřená indexem spotřebitelských cen v období 1973–1980

Graf 11: Růst HDP v období 1973–1980

Zdroje

Odborné články

ABRAHAM, Katharine G., John S. GREENLEES a Brent R. MOULTON. Working to Improve the Consumer Price Index. *The Journal of Economic Perspectives*. 1998, roč. 12, č. 1, s. 28-31 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0895-3309.

AHTIALA, Pekka. A Note on the J-Curve. *The Scandinavian Journal of Economics* [online]. 1983, roč. 85, č. 4, s. 541 [cit. 2016-11-22]. ISSN 0347-0520. Dostupné z: doi:10.2307/3439951

APPLEYARD, Dennis R. a Alfred J. FIELD. A Note on Teaching the Marshall-Lerner Condition. *The Journal of Economic Education* [online]. 1986, roč. 17, č. 1, s. 54 [cit. 2016-11-22]. ISSN 0022-0485. Dostupné z: doi:10.2307/1182274

BAHMANI-OSKOOEE, Mohsen. Devaluation and the J-Curve: Some Evidence from LDCs. *The Review of Economics and Statistics* [online]. 1985, roč. 67, č. 3, s. 501 [cit. 2016-11-22]. ISSN 0034-6535. Dostupné z: doi:10.2307/1925980

BIGLAISER, Glen. The Internationalization of Chicago's Economics in Latin America. *Economic Development and Cultural Change* [online]. 2002, roč. 50, č. 2, s. 269. ISSN 00130079, 15392988. Dostupné z: doi:10.1086/322875

BROWN, Weir M. The Concept and Measurement of Foreign Exchange Reserves. *The Economic Journal* [online]. 1955, roč. 65, č. 259, s. 436 [cit. 2016-11-23]. ISSN 0013-0133. Dostupné z: doi:10.2307/2227321

CRESPI, Gustavo; ALVAREZ, Roberto. Exporter performance and promotion instruments: Chilean empirical evidence. In: *Estudios de Economía* [online]. Diciembre 2000, roč. 27, č. 2, s. 226 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.econ.uchile.cl/uploads/publicacion/a45b343b-1f20-402b-95e2-38d6b3479ff9.pdf>

DICKINSON, H. D. Price Formation in a Socialist Community. *The Economic Journal* [online]. 1933, 43(170), 237 [cit. 2016-11-29]. ISSN 0013-0133. Dostupné z: doi:10.2307/2224464

ELLERMAN, David P., The Mathematics of Double Entry Bookkeeping. *Mathematics Magazine* [online]. 1985, roč. 58, č. 4, s. 229 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0025-570X. Dostupné z: doi:10.2307/2689520

FETTER, Frank Whitson. The Term „Favorable Balance of Trade". *The Quarterly Journal of Economics* [online]. 1935, roč. 49, č. 4, s. 622 [cit. 2016-11-10]. ISSN 0033-5533. Dostupné z: doi:10.2307/1885402

FIEDLER, Edgar R. Inflation and Economic Policy. *Proceedings of the Academy of Political Science* [online]. 1979, roč. 33, č. 3, s. 114 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0065-0684. Dostupné z: doi:10.2307/1174079

FLEMING, John. The Nationalisation of Chile's Large Copper Companies in Contemporary Interstate Relations. In: *Villanova Law Review* [online]. 1973, roč. 18, č. 4, s. 595 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1985&context=vlr>

FRIEDMAN, Milton a Donald W. PADEN. A Monetarist View. *The Journal of Economic Education* [online]. 1983, roč. 14, č. 4 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0022-0485. Dostupné z: doi:10.2307/1182527

FRIEDMAN, Milton. The Resource Cost of Irredeemable Paper Money. *Journal of Political Economy*. 1986, roč. 94, č. 3, s. 642–647 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0022-3808. <http://www.econ.uchile.cl/uploads/publicacion/a45b343b-1f20-402b-95e2-38d6b3479ff9.pdf>

HURWITZ, Abner. Constants and Compromise in the Consumer Price Index. *Journal of the American Statistical Association* [online]. 1962 roč. 57, č. 300, s. 813–825 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0162-1459. Dostupné z: doi:10.2307/2281812

KILLICK, Tony. Inflation, Interest Groups, & Political Response. *Polity* [online]. 1975, roč. 7, č. 4, s. 418 [cit. 2016-11-01]. ISSN 0032-3497. Dostupné z: doi:10.2307/3234189

LANDEFELD, J. Steven, Eugene P. SESKIN a Barbara M. FRAUMENI. Taking the Pulse of the Economy: Measuring GDP. *The Journal of Economic Perspectives*. 2008, 22(2), 193–216. ISSN 0895-3309.

MCGEE, Robert W. Review of The Essence of Friedman. *Southern Economic Journal* [online]. 1989, roč. 55, č. 3, s. 793 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0038-4038. Dostupné z: doi:10.2307/1059600

NETTELS, Curtis P. British Mercantilism and the Economic Development of the Thirteen Colonies. *The Journal of Economic History*. 1952, roč. 12, č. 2, s. 105–106. ISSN 0022-0507.

PANAGARIYA, Arvind. International Trade. *Foreign Policy* [online]. 2003, č. 139, s. 20 [cit. 2016-11-27]. ISSN 0015-7228. Dostupné z: doi:10.2307/3183727

PHILLIPS, A. W. The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957. *Economica* [online]. 1958, roč. 25, č. 100, s. 284 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0013-0427. Dostupné z: doi:10.2307/2550759

PIGOU, A. C. Types of War Inflation. *The Economic Journal* [online]. 1941, roč. 51, č. 204, s. 439 [cit. 2016-10-28]. ISSN 0013-0133. Dostupné z: doi:10.2307/2226370

REINSDORF, Marshall B. Using Scanner Data to Construct CPI Basic Component Indexes. *Journal of Business & Economic Statistics* [online]. 1999, roč. 17, č. 2 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0735-0015. Dostupné z: doi:10.2307/1392470

SAMUELSON, Paul A. a Robert M. SOLOW. Analytical Aspects of Anti-Inflation Policy. *The American Economic Review*. 1960, roč. 50, č. 2, s. 177–194 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0002-8282.

STEIN, Jerome L. Unemployment, Inflation, and Monetarism. *The American Economic Review*. 1974, roč. 64, č. 6, s. 886 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0002-8282.

SUBOTNIK, Abraham. Short and Long Run Elasticities in Consumer Demand Theory. *American Journal of Agricultural Economics* [online]. 1974, roč. 56, č. 3, s. 553 [cit. 2016-11-22]. ISSN 0002-9092. Dostupné z: doi:10.2307/1238607

TURNOVSKY, Stephen J. a Mark E. WOHAR. Monetarism and the Aggregate Economy: Some Longer-Run Evidence. *The Review of Economics and Statistics* [online]. 1984, roč. 66, č. 4, s. 619 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0034-6535. Dostupné z: doi:10.2307/1935986

WALDEN, Michael L. Microeconomic Impacts of Inflation on the Food and Agriculture Sector: Discussion. *American Journal of Agricultural Economics* [online]. 1981, roč. 63, č. 5, s. 965 [cit. 2016-11-01]. ISSN 0002-9092. Dostupné z: doi:10.2307/1241279

Internetové zdroje

Bilateral Relations. In: *Embajada de Chile en China* [online]. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://chile.gob.cl/china/en/relacion-bilateral/comercio-relaciones-bilaterales/>

CALLEN, Tim. Gross Domestic Product: An Economy's All. In: *International Monetary Fund* [online]. March 8, 2012 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/gdp.htm>

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *CIA Activities in Chile* [online]. Poslední změna 19.06.2013 [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/chile/#6>

COMISIÓN ECONÓMICA PARA AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE. CEPALSTAT Indicator 2478 [online databáze]. In: *CEPAL – Naciones Unidas* [online]. Santiago de Chile: CEPAL. © 2016 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://interwp.cepal.org/sisgen/ConsultaIntegrada.asp?idIndicador=2478&idioma=i>

Consumer Price Index Manual: Theory and Practice. In: *International Labour Organization* [online]. 2004 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/presentation/wcms_331153.pdf

Devizové rezervy – struktura. *Česká národní banka* [online]. 31. říjen 2016 [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/devizove_rezervy/drs_struktura.htm

EDWARDS, Alejandra C. a Sebastian EDWARDS. The Chilean Experiment: an Overview. In: *UCLA Economics* [online]. © 2016, s. 8-10 [cit. 2016-09-10]. Dostupné z: <http://www.econ.ucla.edu/workingpapers/wp397.pdf>

Export and Import Price Index Manual. *Mezinárodní měnový fond* [online]. 2009 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/np/sta/tegeipi/ch1.pdf>

Historia. *Corporación Nacional del Cobre de Chile* [online]. [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: https://www.codelco.com/historia/prontus_codelco/2011-02-25/103555.html

CHUTASRIPANICH, Nuttathum, James YETMAN. Foreign Exchange intervention: strategies and effectiveness. In: *Bank for International Settlements* [online]. March 2015 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <http://www.bis.org/publ/work499.pdf>

INTERNATIONAL MONETARY FUND. Guidelines for Foreign Exchange Reserve Management. In: *International Monetary Fund* [online]. September 10, 2001 [cit. 2016-11-01]. <http://www.imf.org/external/np/mae/ferm/eng/#I>

INTERNATIONAL MONETARY FUND. World Economic Outlook. In: *International Monetary Fund* [online]. April 2004 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2004/01/data/>

KEECH, William R. Democracy, Dictatorship and Economic Performance in Chile. In: *Claremont Graduate University* [online]. © 2016 [cit. 2016-09-10]. Dostupné z: http://www.cgu.edu/include/SPE_Keech2004.pdf. Podklady pro konferenci Public Choice Society 2004.

LARRAIN, Filipe; MELLER, Patricio. The Macroeconomics of Populism in Latin America. In: *The National Bureau of Economic Research* [online]. 1991 [vid. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.nber.org/chapters/c8301>

Metodický list: Hrubý domácí produkt. *Česká národní banka* [online]. © 2008-2016 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/hdp_cs.pdf

Platební bilance 2010. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/2010/pb_2010.pdf

Platební bilance v Kč – čtvrtletní: Čtvrtletní platební bilance 2016. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/platebni_balance_q/bop_q_czk.htm

Platební bilance za 3. čtvrtletí 2015. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/kalendar/platebni-bilance/2015-12-11_39.html

Producción Minera. *Cochilco, Ministerio de Minería* [online]. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z:

<https://www.cochilco.cl/Paginas/Estadisticas/Bases%20de%20Datos/Producci%C3%B3n-Minera.aspx>. Tabulka vztahující se k Producción cobre de mina por empresa

Salvador Allende's Last Speech with English Subtitles. In: *Youtube* [online video]. 11.09.2013 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://youtu.be/HC8UirZLCZQ>. Kanál uživatele Argentina Independent.

THE UNITED NATIONS COMMODITY TRADE STATISTICS DATABASE. Basic Query Results [online tabulka]. In: *United Nations Statistics Division - Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE)* [online]. New York: United Nations. © 2010 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <https://comtrade.un.org/db/dqBasicQueryResults.aspx?cc=TOTAL&px=S1&r=152&y=1969,1970,1971,1972,1973,1974&rg=2&so=9999>

Vývoj platební bilance 2. čtvrtletí 2016. *Česká národní banka* [online]. © 2008- 2016 [cit. 2016-10-27]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/platebni_balance_q/komentar.html

WORLD BANK. GDP (current US\$) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT?end=1980&locations=CL&start=1960>

WORLD BANK. GDP growth (annual %) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=1980&locations=CL&start=1973>

WORLD BANK. Inflation, consumer prices (annual %) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=CL>

WORLD BANK. Merchandise exports (current US\$) [online graf]. In: *World Bank Group* [online]. Washington D.C.: The World Bank. © 2016 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT?end=1980&locations=CL&start=1960>

Úřední dokumenty

Kapitola V, článek 25. In: *Constitución Política de la República de Chile*. 8. 9. 1925.

Knižní publikace

ADAMS, Jerome R. a Jerome R. ADAMS. 2. aktual. vyd. *Liberators, patriots, and leaders of Latin America: 32 biographies*. Jefferson, N.C: McFarland & Co., Publishers, 2010, s. 209. ISBN 978-0-7864-4284-3.

ALBRECHT, Gary L., Ray FITZPATRICK a Susan SCRIMSHAW. *Handbook of social studies in health and medicine*. London; Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, 2003, s. 449. ISBN 978-0-7619-4272-6.

ÁLVAREZ, Javier Chinchón. *Derecho internacional y transiciones a la democracia y la paz*. Sevilla: Fortic Desarrollo Tecnológico S.L.N.E, 2007, s. 371. ISBN 978-84-96226-30-2.

ANON. *Chile: mineral, mining sector investment and business guide*. Washington, DC: International Business Publications, 2012, s. 42. ISBN 978-1-4330-0664-7.

ARNOLD, Roger A, 2015. *Economics*. Boston: Cengage Learning, 2015, s. 413. ISBN 978-1-285-73832-1.

AUBERT, Jean-Eric. *Promoting Innovation in Developing Countries: A Conceptual Framework*. B.m.: World Bank Publications, 2005, s. 20.

AXELROD, Alan. *The Real History of the Cold War: A New Look at the Past*. New York: Sterling Publishing Company, Inc., 2009, s. 389. ISBN 978-1-4027-6302-1.

BANCO CENTRAL DE CHILE. *Indicadores económicos y sociales de Chile 1960-2000*. Santiago, Chile.: División Estudios, Banco Central de Chile, 2001. ISSN 0716-2413

BARAHONA, Malba. *English Language Teacher Education in Chile: A Cultural Historical Activity Theory Perspective*. New York: Routledge, 2015, s. 17. ISBN 978-1-317-42563-2.

BAUMOL, William J. a Alan S. BLINDER. *Economics: principles and policy*. 11. edit. vyd. Mason, Ohio: South-Western/CENGAGE Learning, 2009. ISBN 978-0-324-58620-6.

BAWDEN, John R. *The Pinochet generation: the Chilean military in the twentieth century*. Tuscaloosa: The University of Alabama Press, 2016, s. 153. ISBN 978-0-8173-1928-1.

BECKWITH, Burnham Putnam. *The Economic Theory of a Socialist Economy*. Standford, Ca: Stanford University Press, 1949 s. 75-76. ISBN 978-0-8047-0660-5.

BETHELL, Leslie. *Chile Since Independence*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1993, s. 162. ISBN 978-0-521-43987-9.

BIZZARRO, Salvatore. *Historical Dictionary of Chile*. Lanham: Scarecrow Press, 2005, s. 190. ISBN 978-0-8108-6542-6.

BOENINGER, Edgardo. *Democracia en Chile: lecciones para la gobernabilidad*. Santiago de Chile: Andres Bello, 1997, s. 154. ISBN 978-956-13-1521-1.

BOORSTEIN, Edward. 5. vyd. *Allende's Chile: an inside view*. New York, N.Y: International Publishers, 1987, s. 149. ISBN 978-0-7178-0488-7.

BURFORD, Tim. *Chile: the Bradt travel guide*. Chalfont St. Peter; Guilford, CT: Bradt Travel Guides; Globe Pequot Press, 2005. ISBN 978-1-84162-076-3.

- BUSKY, Donald F. *Democratic Socialism: A Global Survey*. Westport, Conn: Greenwood Publishing Group, 2000, s. 11. ISBN 978-0-275-96886-1.
- BUTLER, David a Austin RANNEY. *Referendums Around the World: The Growing Use of Direct Democracy*. Washington: American Enterprise Institute, 1994, s. 6-7. ISBN 978-0-8447-3853-6.
- CARBAUGH, Robert J. *International economics*. 12. vyd. Mason, Ohio: South-Western Cengage Learning, 2009, s. 451. ISBN 978-0-324-58148-5.
- CASANOVA, Pablo González. *América Latina: América del Sur*. 6. edit. vyd. México, D.F: Siglo XXI, 1979, s. 268. ISBN 978-968-23-0280-0.
- CHIPMAN, John Somerset. *The theory of international trade*. Cheltenham; Northampton, MA: Edward Elgar, 2008, s. 1. Economists of the twentieth century. ISBN 978-1-84376-309-3.
- CHRISTIANSEN, Bryan. *Handbook of research on economic growth and technological change in Latin America*. Hershey, PA: Business Science Reference, 2014. ISBN 978-1-4666-6224-7.
- COEYMANS, Juan Eduardo a Yair MUNDLAK. *Sectoral growth in Chile, 1962-82*. Washington, D.C: International Food Policy Research Institute, 1993. ISBN 978-0-89629-098-3.
- COHEN, Youssef. *Radicals, reformers, and reactionaries: the prisoner's dilemma and the collapse of democracy in Latin America*. Chicago: University of Chicago Press, 1994, s. 106. ISBN 978-0-226-11271-8.
- COLLIER, Simon a William F. SATER. 4. aktual. vyd. *A History of Chile, 1808-2002*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0-521-53484-0.
- COPPER, John Franklin a John Franklin COPPER. *Strategy beyond Asia and challenges to the United States and the international order*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2016, s. 121. ISBN 978-1-137-53268-8.
- CORDEN, W. M. *Protection and Liberalization: A Review of Analytical Issues*. Washington D.C.: International Monetary Fund, 1987, s. 5. ISBN 978-1-4527-9540-9.
- DALLEK, Robert. *Nixon and Kissinger: Partners in Power*. New York: HarperCollins Pub, 2007, s. 233. ISBN 978-0-06-072230-2.
- DAVIES, M. *International Political Economy and Mass Communication in Chile: National Intellectuals and Transnational Hegemony*. New York: St. Martin's Press, 1999, s. 175. ISBN 978-0-230-50936-8.
- DÉLANO, Manuel a Hugo TRASLAVIÑA. *La herencia de los Chicago Boys*. Santiago: Ornitorrinco, 1989.

DIAKOSAVVAS, D. a Colin H. KIRKPATRICK. *The effects of trade and exchange rate policies on production incentives in agriculture*. FAO economic and social development paper, 96, 1990, s. 13. ISBN 978-92-5-102865-0.

DORNBUSCH, Rudiger a Sebastian EDWARDS. *The Macroeconomics of Populism in Latin America*. Chicago: University of Chicago Press, 2007. ISBN 978-0-226-15848-8.

DORNER, Peter. *Latin American Land Reforms in Theory and Practice: A Retrospective Analysis*. Madison, Wis: Univ of Wisconsin Press, 1992, s. 38. ISBN 978-0-299-13164-7.

DWIVEDI, D. N, 2001. *Macroeconomics: theory and policy*. New Delhi: Tata McGraw-Hill, 2001, s. 389. ISBN 978-0-07-463588-9.

EDWARDS, Sebastian a Alejandra Cox EDWARDS. *Monetarism and Liberalization: The Chilean Experiment*. Chicago: University of Chicago Press, 1991, s. 94. ISBN 978-0-226-18489-0.

FALCOFF, Mark, 1989. *Modern Chile, 1970-1989: a critical history*. New Brunswick, U.S.A: Transaction Publishers. ISBN 978-0-88738-257-4.

FAURIOL, Georges A. a Eva LOSER. *Cuba: the international dimension*. New Brunswick (U.S.A.): Transaction Publishers, 1990, s. 103. ISBN 978-0-88738-324-3.

FELDSTEIN, Martin. *Privatizing social security* [online]. Chicago: University of Chicago Press. 1998, s. 35 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-0-226-24182-1. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10230016>

FFRENCH-DAVIS, Ricardo a Barbara STALLINGS. *Reformas, crecimiento y políticas sociales en Chile desde 1973*. Santiago, Chile: LOM. 2001. ISBN 978-956-282-410-1.

FRANK, Andre Gunder. 3. edit. vyd., 2009. *Capitalism and underdevelopment in Latin America; historical studies of Chile and Brazil*. New York: Monthly Review Press, 1969, s. 102. ISBN 978-0-85345-093-1.

FRISCH, Helmut. *Theories of inflation*. Cambridge [Cambridgeshire]; New York: Cambridge University Press, 1983, s. 9-10. Cambridge surveys of economic literature. ISBN 978-0-521-22470-3.

GALEA, Sandro. *Macrosocial Determinants of Population Health*. New York, NY: Springer Science & Business Media, 2007, s. 119. ISBN 978-0-387-70812-6.

GANDOLFO, Giancarlo. *International economics II: international monetary theory and open-economy macroeconomics*. 2. revid. vyd. Berlin; New York: Springer-Verlag, 1995, s. 65. ISBN 978-3-540-58687-6.

GAZMURI, Cristián. *Historia de Chile: 1891-1994. Política, economía, sociedad, cultura, vida privada, episodios*. Santiago de Chile: RIL Editores, 2014, s. 277.

GHOSE, Ajit Kumar a INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION. *Agrarian reform in contemporary developing countries: a study prepared for the International Labour Office within the framework of the World Employment Programme* [online]. London; New York: Routledge, 2011, kapitola 6 [vid. 2016-11-23]. ISBN 978-0-203-84046-7. Dostupné z: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=614909>

GLANVILLE, Alan a Jacob GLANVILLE. *Economics from a global perspective: a text book for use with the IB diploma economics programme*. Dolton: Glanville Books, 2011, s. 390. ISBN 978-0-9524746-8-5.

GREENSHIELDS, Bruce L. *Agricultural Reforms and Productivity and Trade in Chile Since 1965*. B.m.: U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service, 1972, s. 5. GRUGEL, Jean a Wil HOUT. *Regionalism across the North-South divide: state strategies in the semi-periphery*. London: Routledge, 1999, s. 65. ISBN 978-0-415-16212-8.

GUSTAFSON, Kristian. *Hostile intent: U.S. covert operations in Chile, 1964-1974*. Washington, D.C: Potomac Books, 2007, s. 151. ISBN 978-1-59797-097-6.

GWARTNEY, James D. *Macroeconomics: private and public choice*. 12. vyd. Mason, OH: South-Western Cengage Learning, 2009, s. 157. ISBN 978-0-324-58019-8.

GWARTNEY, James D., Richard STROUP, Russell S. SOBEL a David A. MACPHERSON. *Economics: private and public choice*. 15. vyd. Stamford, CT, USA: Cengage Learning, 2015, s. 140. ISBN 978-1-285-45353-8.

HANHIMAKI, Jussi M. *The Flawed Architect: Henry Kissinger and American Foreign Policy*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 104. ISBN 978-0-19-534674-9.

HAX, Herbert, Willy KRAUS a Kiyoshi TSUCHIYA. *Structural Change: The Challenge to Industrial Societies* [online]. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 1986, s. 1 [vid. 2016-10-15]. ISBN 978-3-662-02495-9. Dostupné z: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=3098512>

HELLEINER, Gerry. *Trade Policy and Industrialization in Turbulent Times*. London, New York: Routledge, 2002, s. 98. ISBN 0-415-10711-3.

HICKMAN, John. *News from the end of the earth: a portrait of Chile*. London: Hurst, 1998, s. 140. ISBN 978-1-85065-378-3.

HIRA, Anil. *Ideas and Economic Policy in Latin America: Regional, National, and Organizational Case Studies*. Westport, Conn: Greenwood Publishing Group, 1998. ISBN 978-0-275-96269-2.

IBAÑEZ, Pedro O. *Hacia una moderna economía de mercado*. Valparaíso: Escuela de Negocios de Valparaíso, 1984.

INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Balance of payments and international investment position manual*. 6th ed. Washington D.C: International Monetary Fund, 2009, s 28. ISBN 978-1-58906-812-4.

ITŌ, Makoto, 1988. *The basic theory of capitalism: the forms and substance of the capitalist economy*. Totowa, N.J: Barnes & Noble Books, 1988, s. 3. ISBN 978-0-389-20729-0.

ITŌ, Takatoshi. *Exchange rate movements and their impact on trade and investment in the APEC region*. Washington, DC: International Monetary Fund. Occasional paper, 145, 1996, s. 29. ISBN 978-1-55775-600-8.

KISSINGER, Henry. *Years of upheaval*. London: Simon & Schuster, 2011. ISBN 978-0-85720-717-3.

KLEIN, Naomi. *The shock doctrine: the rise of disaster capitalism* [online]. 2008, s. 99 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-1-4299-1948-7. Dostupné z: <http://maryland.lib.overdrive.com/ContentDetails.htm?ID=64264BEE-694C-4C84-9B50-01308C85A9DB>

KOHLI, Atul. *The State and development in the Third World* [online]. 1986, s. 193 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-1-4008-5821-7. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10898521>

KOSTECKI, M. M. *The Soviet impact on commodity markets*. London: Macmillan, 1984, s. 139. ISBN 978-0-333-34160-5.

KULA, Erhun. *Economics of Natural Resources and the Environment*. London; New York: Chapman & Hall, 1992, s. 29. ISBN 978-0-412-36330-6.

KURTZ, Marcus J. *Latin American state building in comparative perspective: social foundations of institutional order*. New York: Cambridge University Press, 2013, s. 152. ISBN 978-0-521-76644-9.

LARRAÍN B., Felipe, Rodrigo VERGARA M., Rodrigo ACUÑA a CENTRO DE ESTUDIOS PÚBLICOS. *La transformación económica de Chile*. Santiago de Chile: Centro de Estudios Públicos, 2000. ISBN 978-956-7015-27-6.

LO, Chi. *Phantom of the China economic threat: shadow of the next Asian crisis* [online]. Basingstoke [England]; New York: Palgrave Macmillan. 2006, s. 124 [cit. 2016-11-01]. ISBN 978-0-230-62629-4. Dostupné z: <http://public.ebib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=293448>

MACDONALD, Scott B. a Georges A. FAURIOL. *Fast Forward: Latin America on the Edge of the 21st Century*. New Brunswick: Transaction Publishers, 1997, s. 41. ISBN 0-7658-0495-6.

MACGREGOR, David. *Routledge library editions: Marxism*. London: Routledge, 2015, s. 228. ISBN 978-1-138-85502-1.

MARCHAK, M. Patricia. *Reigns of terror*. Montreal; Ithaca: McGill-Queen's University Press, 2003, s. 217. ISBN 978-0-7735-2641-9.

MEDINA, Eden. *Cybernetic Revolutionaries: Technology and Politics in Allende's Chile*. Cambridge: MIT Press, 2014, s. 68. ISBN 978-0-262-52596-1.

MORAN, Theodore Harvey. *Multinational corporations and the politics of dependence: copper in Chile*. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press, 1977, s. 125. ISBN 978-0-691-00359-7.

MUKHERJEE, Sampat. *Modern Economic Theory*. New Dehli: New Age International, 2002, s. 90. ISBN 978-81-224-1414-1.

NAYLOR, R. T. *Economic Warfare: Sanctions, Embargo Busting, and Their Human Cost*. Boston: UPNE, 1999, s. 1. ISBN 978-1-55553-499-8.

NAZMI, Nader. *Economic policy and stabilization in Latin America* [online]. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe. 1996, s. 72 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-0-7656-3972-1. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&AN=1360754>

O'BRIEN, Philip J. a Jacqueline RODDICK. *Chile, the Pinochet decade: the rise and fall of the Chicago boys*. London: Latin America Bureau, 1983, s. 53. ISBN 978-0-906156-18-6.

OECD. *Better Policies Chile: Policy Priorities for Stronger and More Equitable Growth*. Paris: OECD Publishing, 2016, s. 16. ISBN 978-92-64-25118-2.

OECD. *OECD Glossary of Statistical Terms*. Paris: OECD Publishing, 2008. ISBN 978-92-64-05508-7.

OECD. *OECD Review of Agricultural Policies OECD Review of Agricultural Policies: Chile 2008*. Paris: OECD Publishing, 2008, s. 36. ISBN 978-92-64-04224-7.

PIÑEIRO, Camila. *Cooperatives and socialism: a view from Cuba*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2013, s. 149. ISBN 978-1-137-27774-9.

POWER, Margaret. *Right-wing women in Chile: feminine power and the struggle against Allende, 1964-1973*. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2002, s. 16. ISBN 978-0-271-02174-4.

QURESHI, Lubna Z. *Nixon, Kissinger, and Allende: U.S. involvement in the 1973 coup in Chile*. Lanham, MD: Lexington Books, 2009. ISBN 978-0-7391-2655-4.

RECTOR, John L. *The History of Chile*. 1. vyd. New York: Palgrave Macmillan, 2005, s. 164. ISBN 978-1-4039-6257-7.

REID, Michael. *Forgotten continent: the battle for Latin America's soul*. New Haven, Conn.; London: Yale University Press, 2007, s. 111. ISBN 978-0-300-11616-8.

REINERT, Kenneth A., Ramkishen S. RAJAN, Amy Jocelyn GLASS a Lewis S. DAVIS. *The Princeton encyclopedia of the world economy*. Princeton: Princeton University Press, 2009, s. 713. ISBN 978-0-691-12812-2.

ROCK, David. *Latin America in the 1940's: war and postwar transitions*. Berkeley: University of California Press, 1994, s. 55. ISBN 978-0-520-08416-2.

ROXBOROUGH, Ian, Philip J O'BRIEN a Jacqueline RODDICK, 1977. *Chile: the state and revolution*. London: Macmillan, 1977, s. 135. ISBN 978-0-333-19136-1.

ROY, Joaquín. *The Cuban revolution (1959-2009): relations with Spain, the European Union, and the United States*. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2009 s. 4. ISBN 978-0-230-61926-5.

SATER, William F. *Chile and the United States: empires in conflict*. Athens: University of Georgia Press, 1990, s. 131-132. The United States and the Americas. ISBN 978-0-8203-1249-1.

SCHOULTZ, Lars. *Human Rights and United States Policy Toward Latin America*. [online]. Princeton: Princeton University Press. 2014, s. 186 [vid. 2016-11-24]. ISBN 978-1-4008-5429-5. Dostupné z: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=1701150>

SHAYNE, Julie D. *They used to call us witches: Chilean exiles, culture, and feminism*. Lanham, Md: Lexington Books, 2009, s. 11. ISBN 978-0-7391-1849-8.

SIDERI, S. *Chile 1970–73: Economic Development and Its International Setting: Self Criticism of the Unidad Popular Government's Policies*. Boston: Springer Science & Business Media, 1979, s. 77. ISBN 978-1-4613-3949-6.

SIGMUND, Paul E. *The overthrow of Allende and the politics of Chile, 1964-1976*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press. Pitt Latin American series, 1977, s. 177. ISBN 978-0-8229-3355-7.

SIRICO, Robert A. *Defending the free market: the moral case for a free economy*. Washington, DC: a New York: Regnery Publishing; Distributed to the trade by Perseus Distribution, 2012. ISBN 978-1-59698-325-0.

SKIDMORE, Thomas E. *The Politics of Military Rule in Brazil, 1964-1985*. New York: Oxford University Press, 1990, s. 14. ISBN 978-0-19-536262-6.

SPERO, Joan Edelman Edelman a Jeffrey A. HART. 7th ed. *The Politics of International Economic Relations*. Boston, MA: Wadsworth Cengage Learning, 2010, s. 24. ISBN 0-534-60274-6.

STERN, Steve J. *Reckoning with Pinochet: The Memory Question in Democratic Chile, 1989–2006*. B.m.: Duke University Press, 2010, s. 23. ISBN 978-0-8223-9177-7.

STUCKA, Tihomir. *The Effects of Exchange Rate Change on the Trade Balance in Croatia*. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2004, s. 6.

TAFFET, Jeffrey F. *Foreign aid as foreign policy: the Alliance for Progress in Latin America*. New York: Routledge, 2007, s. 71. ISBN 978-0-415-97770-8.

TAYLOR, John G. *From Modernization to Modes of Production* [online]. London: Palgrave Macmillan UK, 1979, s. 262 [vid. 2016-11-22]. ISBN 978-0-333-24449-4. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/978-1-349-16156-0>

THE WORLD BANK. *Barriers to adjustment and growth in the world economy, industrialization and foreign trade, world development indicators*. 1. vyd. New York: Oxford Univ. Press, 1978, s. 271. ISBN 978-0-19-520563-3. World development report.

THE WORLD BANK. *Measuring the real size of the world economy: the framework, methodology, and results of the International Comparison Program ICP*. Washington, DC: World Bank, 2013, s. 61. ISBN 978-0-8213-9731-2.

THE WORLD BANK. *World Development Report 1981*. New York: Oxford University Press, 1981, s. 13. ISBN 978-0-19-502998-7. Published for the World Bank

TSAKOK, Isabelle. *Success in agricultural transformation: what it means and what makes it happen*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2011, s. 167. ISBN 978-0-521-88894-3.

TURNER, Blair. *Latin America 2016-2017*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2016, s. 110. ISBN 978-1-4758-2901-3.

VALDES, Juan Gabriel. *Pinochet's Economists: The Chicago School of Economics in Chile*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995, s. 22. ISBN 978-0-521-45146-8.

VENN, Fiona. *The oil crisis*. London: Longman, 2002, s. 7. Turning points series. ISBN 978-0-582-30809-1.

VERGARA, Angela. *Copper workers, international business, and domestic politics in Cold War Chile*. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2008, s. 1. ISBN 978-0-271-03334-1.

WOOD, John Cunningham a Michael MCLURE. *Paul A. Samuelson*. London; New York: Routledge, 2005, s. 272. ISBN 978-0-415-31060-4.

YEADON, Glen. *The Nazi Hydra in America: Suppressed History of a Century: Wall Street and the Rise of the Fourth Reich*. Joshua Tree, Calif: Progressive Press, 2008, s. 197. ISBN 978-0-930852-43-6.